

sydasien

5 kr

nr 1

1979

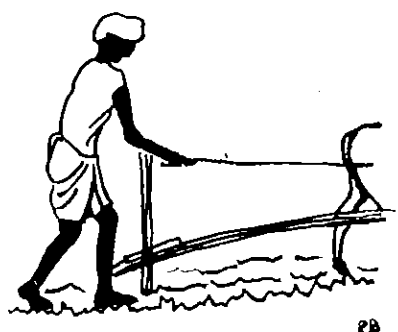
mars

bulletinen

sydasien

BOX 1142, 221 05 LUND

- INDIEN:** tobakens slavar
- NEPAL:** att förlora mark
- BANGLADESH:** folkets sjukhus
- PAKISTAN:** godsägarnas jordreform
- SRI LANKA:** hemlösa plantagearbetare
- AFGHANISTAN:** ut ur återvändsgränden

SYDASIENBULLETTINEN ges ut fyra gånger om året av Sydasienskommitteerna i Sverige.

Ansvarig utgivare: Thomas Bibin

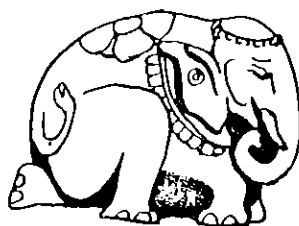
Redaktör för detta nummer: Kalle Kjellman

Prenumeration för ett år kostar 20 kr. Stödprenumerationskostnad 50 kr. Vill man ha sig tillsänt enstaka nummer kostar det 6 kr.

Postgiro 79 54 96 – 9 Sydasiensbulletinen.

INNEHÅLLSFÖRTECKNING

INDIEN	Bidirullarna i Nipani	sid 4
SRI LANKA	Plantagearbetarna betalar dyrt för te	sid 7
AFGHANISTAN	Ut ur återvändsgränd	sid 10
BANGLADESH	Folkets Sjukhus	sid 18
PAKISTAN	Godsägarnas jordreform	sid 22
INDIEN	Erfarenheter från ett fiskekooperativ	sid 24
NEPAL	Att förlora mark	sid 27
INDIEN	Rättvisans gränser	sid 31
BANGLADESH	Brev från Bangladesh	sid 32
	Recensioner	sid 33

LEDARE

Sydasiabulletinen strävar efter att förmedla information om alla länder i Sydasiens, men det är först i detta nummer, det åttonde, som vi lyckats få med en artikel om Nepal, om miljöförstörelsen där. Det är lätt att associera ordet miljöförstörelse med industrier och bilar, men faktum är att också i ett utvecklade jordbruksland kan miljöförstörelsen vara mycket allvarlig. I Nepals fall handlar det om erosion, den livsviktiga jorden förs under monsunen av floderna ut ur landet och ställer dessutom till med problem i både Indien och Bangladesh.

Sydasiabulletinen strävar också efter att ge konkreta och jordnära beskrivningar av det arbetande folkets villkor. I detta nummer får vi en inblick i arbets- och livsvillkor för tobaksarbetare och fiskare i sydindien och tamilska teplantagearbetare i Sri Lanka. Även om dessa gruppers förhållanden skiljer sig i många avseenden har de ändå mycket gemensamt. Dit hör de knappa villkoren när de har arbete och »normala» inkomster, och den djupa nöd som följer så snart arbetsförmågan sjunker, vid sjukdom eller ålderdom. Alla dessa människor är också utlämnade åt krafter utanför sin egen kontroll och starkt beroende av andra grupper i sin omedelbara omgivning. Ett beroende som lägger grunden till ekonomiskt utnyttjande och vinster för arbetsgivare, penningutlånare och affärsmän. I mycket liten utsträckning har dessa arbetare kunnat organisera sig. De representerar i hög grad majoritetens villkor i dagens Sydasiens.

Att den fattiga och förtryckta majoriteten har mycket lite att förvänta sig av de etablerade politiska partierna eller från statens sida under nuvarande förhållanden är ganska klart. Ett av många belysande exempel är Ali Bhuttos jordreform i Pakistan

som behandlas i detta nummer: både under själva lagstiftningen och vid tillämpningen av lagen underminerades de minsta böndernas och de jordlösas intressen alltmer, och de stora ägarna kunde i stor utsträckning sitta kvar i orubbat bo.

Om någonting ska förändras för dessa fattiga grupper måste det tydligen ske med andra medel. I ett par artiklar presenteras några försök att underifrån starta en förändringsprocess. Den ena från ett fiskekooperativ i Kerala i Indien, den andra från »Folkets sjukhus» i Bangladesh, ett försök att skapa en alternativ hälsovård på landsbygden. Bägge projekten har lokal förankring och visat att mycket går att göra, förutsatt att man verkligen vågar ta itu med orsakerna till fattigdomen och ohälsan. Men lika mycket visar dom att svängrummet drastiskt minskar så snart rörelsen växer, och att roten till det onda oftast ligger utanför den lokala sfären. Våld och repressalier, både från lokal och högre nivå blir medel i kampen mot projekten. Slutsatsen tycks bli att det konkreta arbetet med att förbättra dom fattigas villkor mer direkt måste kopplas till politisk medvetenhet och långsiktig politisk mobilisering och handling. En kombination som naturligtvis sällan är lätt att göra och som försätter projektet i ett klassiskt dilemma.

I dom flesta länder i Sydasiens är inte heller rent politiskt arbete en självklar rättighet eller möjlighet. Det dokument som bulletinen kan publicera om behandlingen av den bangladeshiske vänsterledaren Abdur Rab är bara ett av många aktuella exempel. Trots detta vittnar ländelseutvecklingen i Afghanistan om att revolutionära omvälvningar är möjliga, snabbt och oväntat, i varje fall för omvärlden. Sydasiabulletinen kan här ge en fyllig bakgrund till den afghanska revolutionen.

PLATTFORM

Sydasienskommitteerna i Sverige har som mål att sprida information om situationen i Sydasiens och stödja de krafter som bekämpar imperialismen, det politiska förtrycket och underutvecklingen i området. Kommitteerna är fristående från politiska partier och grupperingar i Sydasiens och i Sverige.

★ ★ ★

ÄR DU INTRESSERAD ATT VARA MED ???

KONTAKTPERSONER FÖR SYDASIENKOMMITTEERNA

- Stockholm: *Ingrid Forsberg, Sköldungagatan 8
114 27 Stockholm — tel 08/ 20 26 41*
- Göteborg: *Thomas Bibin, Erik Dahlbergsgatan 27 A,
411 31 Göteborg — tel 031/ 16 15 12*
- Malmö/Lund: *Lars Wetterström, Kung Oskars väg 7
222 40 Lund — tel 046/ 13 69 88*
- Gotland: *Maj Wennerdahl, Lillhagsgatan 4
620 12 Hemse — tel 0498/ 803 68*
- Uppsala: *Eva Johnsson-Ernfors, Norrbergsvägen 5
752 40 Uppsala — tel 018/ 10 64 04*
- Danmark: *Ann-Lisbet Arn, Skovlund, Stangevej 12
DK-3760 Gudhjem, Danmark*

* * * * *

BULLETTINDISTRIBUTION:

*Gerard Rikken, Gjørwellsgatan 16, rum 5,
112 60 Stockholm.*

INDIEN

Bidirullarna i Nipani

– Anil Avachat

Mannen på bilden röker en bidi. Bidi är fattigmans cigarett och röks allmänt inte bara i Indien utan i stora delar av Sydasiens. Kvinnor röker i liten omfattning. (Foto Kalle Kjellman)

Nipani, som ligger i delstaten Karnataka i sydvästra Indien, är känt för sina tobaksodlingar. Det odlas inte bara mycket tobak, nikotinhalten är också den högsta i Indien. Lukten av tobak slår kvävande emot en när man kommer in i staden. Gatorna kantas av långa stenmurar, nästan som fästningar, med tunga dörrar eller jalousier på jämna avstånd. De borgliknande byggnaderna är tobaksmagasinen, och bakom dem skymtar färggranna tre- och fyra våningshus. Där bor magasinens ägare. Dyra importerade bilar rullar fram på gatorna. Den högraffinerade bensin, som dessa bilar kräver, är lätt att få tag på. De bästa utländska spritsorterna finns att köpa i vilken spritbutik som helst.

I en annan del av staden stöttar de förfallna lerhyddorna varandra. Här bor bidiarbetarna. I dörröppningarna ligger travar av kasserade bidistumpar som snabbt ruttnar och sprider sin stank. Också de öppna avloppen bidrar till dessa kvarters karaktäristiska odör.

Hyddornas enda rum har med tiden delats upp i tre fyra utrymmen, och i varje utrymme bor en familj. När både mannen och hustrun sitter där och arbetar med sina bidis finns knappt plats ens för korgen med tobak. Småbarnen leker utanför och de minsta barnen ligger i hängmattor ovanför föräldrarnas huvuden. Luften står still, och det är helt mörkt med undantag av de enstaka solstrålar som letar sig ned mellan plåtbitarna i taket. Samma väg tar regnet under monsuntiden. Hyran för dessa utrymmen ligger mellan fem och tio kronor i månaden.

Den dagliga rutinen

Bidiarbetarna vaknar redan vid fyratiden på morgonen. De blad som bidis rullas i har de hämtat från magasinerna redan dagen innan och lagt i blöt över natten. De ruttna bladen sorteras nu bort, och de återstående klipps med en plåtbit som mall. Männerna i familjerna griper sig genast an detta arbete medan kvinnorna först sköter hushållsgöromålen. När det är klart sätter kvinnorna sig ned med de andra i familjen och rullar bidis till sent på natten.

Att rulla bidis kräver en viss skicklighet. För lite tobak och bidin blir för lös. För mycket tobak och inkomsten sjunker, för lönen betalas enligt antal levererade bidis. De rullas mellan tummen och pekfingret på ett sådant sätt att den ena ändan blir något smalare än den andra. Bladet får inte rullas så att ådrorna hamnar i bidins längdriktning för då brinner den för snabbt. När bidin är rullad förseglas den med tobaksbitar i bägge ändar. En bomullstråd binds runt den och trådens ändar tvinns och stoppas in under bladet. Till sist mäts den mot en plåt-cylinder, och är den för lång eller för kort sorteras den ut. Bidis som uppfyller måtten buntas ihop av barnen.

Tidigare gick arbetarna till magasinerna efter dagens arbete för att leverera sina färdiga bidis och hämta tobak för nästa dag. Men nu har magasinägarna bestämt att leveranserna ska ske kl 11-13 eller 15-17. För arbetarna passar dessa nya tider

*Att rulla en bidi är ett pillgöra. Det gäller att rulla in en lagom mängd tobak i ett blad, försegla bägge ändar och binda en bomullstråd runt om. Arbetet är inte tungt men bidiarbetarnas arbetsförhållanden är ändå de sämsta tänkbara.
(Foto Kalle Kjellman)*

mycket dåligt, eftersom det är under eftermiddagarna som de uppnår den högsta arbetstakten. De har förgäves protesterat mot detta.

Kontrollörerna på fabriken sköter sina uppgifter noga och underkänner alltid ett antal bidis. Arbetarna får inget betalt för dessa bidis, trots att ägarna senare säljer dem. Tvärtom görs avdrag på arbetarnas löner för »förlusten» av tobak. Dessutom förväntas en bidiarbetare för varje 1000 levererade bidis ge 20-25 bidis utan betalning för att visa sin »goda vilja».

Kontrollörerna föredrar att kvinnorna kommer och lämnar färdiga bidis, eftersom kvinnorna anses vara lättare att lura. Kontrollörerna underkänner allt fler av de bidis som männen levererar för att få dem att sända kvinnorna i stället. En kvinna som är ung och vacker måste utstå mycket. Om hon protesterar mot kontrollörens närmanden, underkänner han hennes bidis. Och om hon inte protesterar, känner han sig uppmuntrad. Han manövrerar för att kunna utnyttja kvinnan för sin egen del och för sin chefs - också det ingår i hans arbetsuppgifter.

Att rulla 1000 bidis, och det är ungefär vad en familj förmår på en dag, ger ca 2,30 kronor. Regeringen har föreskrivit en lägsta lön på 2,60 kronor, men så mycket får inte någon. I byarna runt Nipani är lönen ännu lägre och från lönen dras sedan kostnaden för de bidis som blir underkända.

Arbetets monotonitet är sövande. Arbetaren blir under dagen allt mer lättretad. Han slår sina barn och röker fler bidis än han borde. Och hans bidis är ännu orostade och därmed ännu skadligare. Röken från dessa bidis och oljelampornas os lägger sig i lager i arbetarnas lungor och TBC grasserar. Eftersom arbetet sker i hemmen gäller inga sociala rättigheter och arbetarna har inte tid att stå i dispensärernas ändlösa köer.

Ålderdomen

En arbetare brukar normalt kunna öka sin yrkesskicklighet och på det sättet höja sin inkomst. För bidiarbetare gäller motsatsen. Redan efter några dagar behärskar han konsten, men sedan blir fingrarna bara stelare ju längre tid som går. En ung man rullar en bidi i första försöket, men för en gammal krävs det både tre och fyra försök. Hans händer blir allt stelare och det blir allt svårare för honom att få bomullstråden på plats. Han kan inte lyfta blicken från sitt arbete och många får synen förstörd. En kvinna jag mötte hade rullat bidis i hela sitt liv, och hon kunde nu inte lyfta sina armbågar högre än till axlarna. Under arbetet rörs ju bara underarmarna och armbågarna vilar tätt mot sidorna. Hon försökte räta ut sina armbågar framför mig, men hon förmådde inte mer än till rät vinkel.

De äldre förmår inte längre arbeta som när de var yngre, men om de rullar färre än 1000 bidis hotar svälten. Deras arbete går allt långsammare och allt fler bidis blir underkända. Till slut får de inte längre något arbete av magasinägarna. De börjar då hjälpa andra arbetare men tvingas snart sluta, eftersom deras arbete inte håller måttet. Men de måste ändå reda sig själva. Även om en gammal arbetare har många barn har dessa i sin tur sina familjer att se till. För en som inte längre klarar arbetet återstår inget annat än att ge sig ut och tigga. En del ger sig av från Nipani eftersom det anses skamligt att tigga i sin hemstad. En dag dör de, tiggande, men där hemma vet man inget om det.

Penningutlånarna

Ockrarna i Nipani har en viktig plats. Deras ränta är 25% per vecka. De har ett par tygaffärer som täckmantel, men det är affärernas bakre rum som bidiarbetarna känner bäst. Det är där som de misshandlas om de inte kan betala sina skulder, men de terroriseras också i sina hem. Under undantagstillståndet (juni 75 - april 77) stoppades ockrarnas affärer men nu är de tillbaka igen.

Hur än arbetarna försöker, sjunker de bara djupare i skuld. Deras inkomster kan ju aldrig öka och när ockrarna blir alltför närgångna återstår bara för arbetarna att packa sina få ägodelar och ge sig av till någon annan bidiindustri. Efter fem sex år är han tillbaka i samma situation igen, och får åter ge sig iväg. Fråga vilken gammal arbetare som helst, och han kommer att räkna upp fem sex platser som han har arbetat på.

De kvinnliga magasinarbetarna

I Nipani arbetar mellan 16.000 och 17.000 kvinnor i tobaksmagasinen. Där sönderdelas de större bladen, ådrorna tas bort och tobaken siktas. Magasinen är bland de värsta tänkbara arbetsplatser. Med ett par undantag är de alla gamla, unkna och mörka. Där finns ingen ventilation och inget dagsljus. Luften är full av tobaksdamm som får en att hosta och kippa efter andan. När bladens ådror bankas reser sig dammet så tätt att det är omöjligt att se ens handen framför sig. Damm täcker kvinnorna från topp till tå och trots deras försök att binda sina saris för näsa och mun tränger det ner i deras lungor. Det har en sövande effekt och förklarar varför kvinnorna alltid ser berusade ut när de arbetar.

En långsträckt hög av tobak löper tvärs genom rummet. Kvinnorna sitter i två rader på var sida och slår med käppar på tobaken, taktfast och mekaniskt, timme efter timme. Om tobaken besprutats med insektsgifter blir arbetet än farligare. Kvinnorna får häftiga feberanfall och sänds hem med avdrag på lönen.

Kvinnorna som arbetar i magasinerna utnyttjas också sexuellt. Under arton timmar varje dag befinner de sig som i ett fängelse, under sina chefers oinskränkta makt. Vid arbetsdagens slut återvänder kvinnorna till sina byar. Shedur, Tavangi och Shirgutti ligger nära Nipani, men andra byar ligger på bergshöjder en mil bort. För kvinnorna därifrån tar det en timme att komma hem, men där väntar inte mycket vila. Och nästa morgon måste de åter vara i Nipani kl åtta. Om de så bara har några få steg kvar stänger portvakten obevekligt porten klockan åtta prick under en ström av förolämpningar.

Det finns bidi av många märken och kvaliteter men bidiarbetarnas arbetsförhållanden är dåliga nästan överallt. Ett undantag är Dinesh Bidi i Kerala som drivs av ett arbetarkooperativ.

Fackföreningen

Före 1946 bedrevs biditillverkningen på ett annat sätt. Då rullades bidis i speciella lokaler. Men arbetsgivarna fann det fördelaktigt att i stället förlägga produktionen till hemmen, för att därmed slippa ifrån arbetslagstiftningen. Bidiarbetarna i Nipani gick då i strejk mot de försämrade villkoren, men strejken slutade efter två månader i ett fiasko.

Sedan dess har många kommittéer tillsatts för att ge rekommendationer för att förbättra arbetarnas villkor. Varje kommitté har mötts av motstånd från magasinägarna, men en lag stiftades till sist år 1971. Lagen trädde emellertid inte i kraft förrän två år senare och under tiden hittade magasinägarna många kryphål i den. Tex säger lagen att en arbetare som varit anställd i tre månader ska åtnjuta samma sociala rättigheter som en vanlig fabriksarbetare, även om han utför arbetet i hemmet. Men ägarna låter ändra namnen i sina böcker var tredje månad, så att varje medlem i en arbetarfamilj får bidra med sitt namn under en period.

Bidiarbetarnas fackförening har sitt kontor i en fallfärdig hydda. Dess dokument finns samlade i fem sex pärmar i en väska. Arbetsgivarna tillåter inte sina arbetare att vara med i facket. Om de så mycket som ser någon i en fackföreningsmans sällskap resulterar det i nerskuret arbete. Som en gammal arbetare säger: »Våra chefer behöver inte skymfa oss eller skicka busar på oss. Allt de behöver göra för att visa sitt missnöje är att ge oss mindre arbete. På det sättet får de oss precis dit de vill».

Att bryta lagen är ren rutin för tobaksbaronerna och korruptionen i Karnatakas regering och förvaltning gör det hela lätt och smidigt. Baronerna har tillräckligt med pengar för att köpa det delstatliga arbetsdepartementet många gånger om.

Arbetarnas skriftliga klagomål ignoreras. Någon gång ibland kommer departementets tjänstemän på besök till Nipani, men bara för att träffa magasinägarna. De bygger sina uttalanden på vad de får höra från ägarna och därmed är fallen avslutade.

Makten i Nipani

Nipani styrs sedan 1953 av en administratör. Köpmannaklassen känner ingen entusiasm för kommunala val eftersom den största delen av befolkningen utgörs av tobaks- och bidiarbetare. Varje gång ett datum fastställs för kommunalval inkommer något klagomål från en köpman för att få domstolen att uppskjuta valet. Köpmännen förstår mycket väl att det är enklare att ta hand om en ensam administratör än om en politiskt vald församling.

Köpmännen använder sin obegränsade makt till att stoppa all utveckling i området. En vattenreservoar skulle byggas men projektet lades ner. En sockerfabrik planerades men flyttades till en annan plats. Köpmännens handlande är lätt att förstå. En alternativ industri skulle göra det svårare för dem att finna arbetare som var villiga att arbeta för de löner de betalade.

Jag träffade en gammal kvinna som bodde i ett mörkt litet skjul. Efter att ha arbetat i samma magasin i många år hade hon avskedats utan ett öre i ersättning. Hon satt i det svaga ljuset från en liten oljelampa. Hon skakade sitt huvud och sa: »Min son, detta är inte Nipani. Det är Andhernagari, mörkrets rike».

(Källa: EPW nr 29,30 1978)

Bidiarbetarna utnyttjas hårt av sina arbetsgivare. Om de t ex rullar en bidi som är för kort så underkänns den. Arbetaren får betala »förlusten» av tobak från sin magra lön, men arbetsgivaren säljer lika fullt den underkända bidin. – Bilden visar muslimska bidirullare från Allahabad i norra Indien. (Foto Kalle Kjellman)

SRI LANKA

Plantagearbetarna

betalar dyrt för te

— Edward Gerlock

I enlighet med traditionell hinduisk sed slår sig kvinnorna för bröstet och gråter: »Kommer vi nånsin att återse varandra?» Vuxna män i tårar tar farväl genom att sätta handflatorna mot varandra som i bön. Barn gråter och beklagar att deras vänner nu reser iväg. Och runt omkring dem på stationens plattform står släktingar, vänner och arbetskamrater tätt inpå varandra för att ta farväl för alltid till dem som ska resa mot Talaimannar som »repatrierade» (deporterade). Talaimannar ligger i norra Sri Lanka och där får dessa människor ta en båt för att komma över till Indien. För många är det en resa mot det okända, för många är det den sista resan.

Dessa arbetare är tamiler, huvudstyrkan i Sri Lankas teindustri. I nära hundrafemtio år har de varit verktygen i denna industri, offer för kommersiella intressen och likgiltig regeringspolitik. Deras olyckliga historia går tillbaka till 1820-talet när de som då koloniserade Sri Lanka började odla kaffe över stora områden. När kolonistörarna fann att de singalesiska bönderna inte ville bli lönearbetare på plantagerna så beslöt godsägarna att importera arbetskraft från Sydindien. De indiska tamilerna kom som främlingar, dityförsade av främmande herrar, och de möttes av ett språk, en religion, av seder och av en kaststruktur som inte var deras egen. Bara mellan 1841 och 1849 dog 70.000 arbetare, dvs ca 30 % av immigranterna, av malaria, undernäring och grymhet från plantageägarna.

Så angreps kaffeplantagerna på 1870-talet av en sjukdom (leaf fungus) vilket resulterade i att produktionen upphörde över stora områden. Det var då man började odla vad som snart gjort landet berömt, Ceylon-teet. Och till skillnad från kaffet så är teet arbetsintensivt. Blad och knoppar måste plockas varje dag så att den rätta aromen inte hinner gå förlorad. Därför är det naturligt att plantageägarna bestämde att arbetarna skulle bo på själva plantageområdet. Man lät bygga barackliknande hus som kallades »lines» (ung. längor) där rummen var 3,5m x 3m, ett rum för varje familj. Sri Lankas ekonomiska bas hade nu skiftat från kaffe till te, idag landets viktigaste exportprodukt.

I början av 1930-talet uppgick de indiska tamilerna som invandrat till Sri Lanka till 700.000. De var alla plantagearbetare och deras familjer. När den allmänna rösträtten infördes i landet 1931 så öppnades möjligheterna för plantagearbetarna att på ett meningsfullt sätt påverka sin egen framtid. Den 4:e februari 1948 blev Sri Lanka självständigt och i de första parlamentsval som hölls året före kunde de indiska tamilerna rösta fram åtta ledamöter ur de egna leden. Men deras spännande förhoppningar slogs snart i spillror.

En av de första åtgärderna den självständiga statens första regering vidtog var att göra de indiska tamilerna statslösa. Det skedde genom 1948 års Medborgarskapslag och 1949 års tillägg i valordningen. När man sedan 1950 reviderade röstlängderna i centrala Sri Lanka så utelämnades helt enkelt de indiska tamilerna. Det ålåg nu varje indisk tamil som ansåg sig ha rätten på sin sida att visa sin rätt till medborgarskap enligt de nya stränga reglerna. För singaleserna, majoritetsbefolkningen i landet, var det inga problem. De antogs vara medborgare i kraft av sina singalesiska namn. När nu de indiska tamilerna också berövats sin rösträtt så ersattes de åtta indiska tamilerna som var parlamentsledamöter med åtta singaleser.

Enligt de nya reglerna måste en indisk tamil som fötts i Sri Lanka bevisa att hans far eller farfar också fötts i Sri Lanka för att få sk nedärvt medborgarskap. Detta var nära nog omöjligt eftersom födelseattester inte blev obligatoriska förrän 1895, vilket betyder att födslar före det året ofta inte fanns i myndigheternas register. Kolonialherrarna på plantagerna brydde sig i allmänhet inte om att föra register över födslarna bland sina arbetare. I de fall där så ändå skedde så visste arbetarna i alla fall inte när och var deras föräldrar eller farföräldrar fötts, eftersom de allra flesta ju var analfabeter. Dessutom var registreringskontoren bemannade av singaleser som inte var särskilt intresserade av att spåra tamilernas födelseattester.

Plantagearbetare plockar de skira tebladen, i de kalla fuktiga bergen i det inre av Sri Lanka. Dessa kvinnor är ättlingar till indiska tamilerna som en gång lockades till landet av de engelska kolonistörerna. Tamilerna har, trots flera generationers bosättning på Sri Lanka, inte accepterats som fullvärdiga medborgare och de kan när som helst förvisas till Indien.

Det verkliga syftet med dessa lagar var att beröva de indiska tamilerna deras medborgerliga rättigheter, och det lyckades man med. 1948 blev 859.000 människor i Sri Lanka »statslösa», och att vara statslös innebar stora svårigheter. De statslösa har inga möjligheter att få arbete, vare sig inom den statliga eller den privata sektorn. Inte heller får de syssla med köpenskap och de får inte delta i de utvecklingsprogram som finns inom jordbruket och inom den övriga landsbygdssektorn. De statslösa kan inte arrendera statsägd jord och rätten att äga fast egendom är begränsad.

Genom två avtal mellan regeringarna i Indien och i Sri Lanka 1964 och 1974 (Sirima-Shastri Pact och Sirima-Indira Pact) kom man överens om att Indien skulle ta emot 600.000 tamilerna och ge dem indiskt medborgarskap medan Sri Lanka skulle ge 375.000 tamilerna lankesiskt medborgarskap. I dessa avtal tillfrågades varken dessa tamilerna på plantagerna eller deras fackföreningar. Dessutom beslöt den lankesiska regeringen ensidigt att »repatrieringen» till Indien skall beståmma beviljandet av lankesiska medborgarskap. Det betyder att först när sju tamilerna lämnat Sri Lanka får fyra tamilerna lankesiskt medborgarskap. Potentiella lankesiska medborgare måste alltså vänta på sina medborgarskap, inte bara tills att andra tamilerna fått indiskt medborgarskap, utan tills att dessa människor också lämnat sina hem i Sri Lanka och kommit till det främmande Indien. Fram till 1978 hade ungefär 150.000 indiska tamilerna fått medborgarskap i Sri Lanka. Inte ens den lankesiska regeringens nationalisering 1975 av teindustrin innebar några framsteg för dem som betytt så mycket för att bygga upp denna industri.

»Det har tydligen varit betydelselöst att vi byggt dessa plantager», säger Joseph som i hela sitt liv varit plantagearbetare, »eller att våra fäder, förfäder och andra arbetare, av vilka många dog av malaria och svält, förvandlade djungeln till odlad jord. Nu kan denna jord, efter att ha nationaliserats, delas ut till de arbetare som gjort teet till Sri Lankas viktigaste exportvara. Men den kommer att lämnas till politikernas favoriter: singaleserna. Vi arbetare beordras bort från jorden.»

Medan hans och hans kamraters öden avgörs så kämpar Joseph för den dagliga brödfödan. Han, hans fru och deras sex barn delar ett rum i en arbetarbarack med hans äldriga mor. Halv fem på morgonen stiger de upp, han för att ta hand om getterna och hon för att laga morgonmålet. Klockan sex är det tid för arbetarnas mönstring. *»Männen ställer upp för att få reda på vilka som får jobb och vilka som inte får det. Kvinnorna behöver inte ställa upp på detta sätt för de plockar teblad, dvs de gör samma jobb dag efter dag»,* förklarar Joseph.

Vid arbetsdagens slut bärs teet till vägning och sortering. 14 kg te ger en lön på 3 kr. Blir arbetaren sjuk blir hon också utan förtjänst.

Kvinnorna måste plocka minst 14 kg te och för det får de en summa motsvarande ca tre svenska kronor. Allt räknat per dag. Joseph tjänar något mer, men det beror litet på vad han får för jobb. Han kan t ex få betalt per dag för ogräsplockning medan han kan få betalt på beting för avverkning av gamla tebuskar.

»Det är frestande att ta med sig de äldre barnen till hjälp i arbetet, att t ex låta dem hjälpa till vid ogräsplockning, att be dem komma med en kopp te som vi så väl behöver när vi arbetar timme efter timme, att samla gamla rötter till bränsle hemma, att låta dem vakta de yngre barnen eller att hämta vatten i den kran som används gemensamt av 20 till 30 familjer», medger Joseph. »Jag försöker skicka dem till skolan så mycket som möjligt eftersom de är vår framtid. Men många gånger kommer inte den ende läraren vi har i vår skola för han bor inte på plantagen utan måste resa från staden varje dag». Joseph är en förhållandevis upplyst och självlärd arbetare och han försöker hjälpa sina barn i deras studier genom att läsa med dem på kvällarna. »Fast ofta är de så trötta att de faller i sömn», tillägger Joseph.

De flesta föräldrar är analfabeter och de värdesätter inte sina barns skolgång och de skickar inte ens dem till de första klasserna i plantagens skola. Skolhusen består vanligen av ett litet rum utan möbler där barnen måste sitta på det kalla golvet. Läraren måste dessutom ensam undervisa barnen i fem årsklasser samtidigt. Det är ett fruktlöst arbete och de tre timmarna per dag går ofta åt till att hålla klassen hjälpligt samlad så han får behålla sin anställning. Ändå har hundratals skolor på plantager stängts eller lämnats utan lärare. Regeringen förefaller ointresserad av skolgången för plantagearbetarnas barn.

Joseph hoppas att man ska kunna göra framsteg genom kooperativa ansträngningar. Men för stunden förblir plantagearbetarna lika svaga som den sämsta sortens te de producerar, »damm, klass 2». Det är detta te som blir över när allt annat te sorterats, och ofta är det uppblandat med damm från golven. Trots att det är mycket billigt så kan många tamiler inte köpa det, tamilarbetare som redan betalt ett högt pris för Sri Lankas te.

I augusti 1977, någon månad efter de allmänna valen, inträffade en oprovocerad och blodig massaker på de indiska plantagetamilerna, samtidigt som också lankesiska tamiler överfölls runt om i landet. Under en vecka drabbades plantagebe-

folkningen av terror, mord, överfall, mordbränder och våldtäkter. Nära femtontusen familjer drabbades av detta och värden för miljoner gick till spillo. De flesta av familjerna förlorade allt de ägde utom kläderna de hade på sig. Dessa rasövergrepp har lämnat djupa sår i offrens kroppar och i deras minnen. Och bland alla plantagearbetare finns nu ständigt en fruktan för nya attacker. Osäkerheten är permanent.

Fram t o m 1978 har det rapporterats att ca 250.000 indiska tamiler har »repatrierats» till Indien. Medan denna »repatriering» pågår står det allt klarare vilket tragiskt öde som väntar dem som kommer till Indien.

Indien är ett mycket fattigt land och arbetstillfällena är få. Delstaten Tamil Nadu, dit de flesta plantagearbetare nu kommer, är en karg del av landet där det är mycket varmt året runt och där nederbörden är mycket låg. Delstatens invånare har fört en hård kamp för sin överlevnad i århundraden under dessa svåra villkor. Trots att den indiska regeringen nu ger hjälp åt flyktingarna från Sri Lanka så går många av dem under. De kanske slutar som gatans folk eller tynar bort i en tillvaro som levande döda. Indiska undersökningar visar att mer än nittio procent av flyktingarna beklagar att de kommit till Indien, att de ser sig som lankeser och att de vill återvända till den jord där de fötts.

Dessa människor har levt ett liv i det slutna samhälle som Sri Lankas plantager utgör. Genom ett rutinmässigt arbete under strikt överinsyn från förmännens sida har de berövats allt initiativ, och därför kan de nu inte handskas med de krav som den nya fientliga omgivningen ställer på dem. De står handfallna inför de traditionella invånarnas förmåga att klara sig, en förmåga som den ständiga fattigdomen och de i övrigt hårda livsvillkoren lärt dem. Visserligen är den indiska regeringens hjälpprogram av godo som sådant, men de korruppta och giriga tjänstemännen på den lokala nivån tar ifrån flyktingarna de få rättigheter de har. Denna barskrapning av flyktingarna sätter igång så snart de satt sin fot på indisk jord i hamnstaden Rameshwaran dit de kommer med båt från Sri Lanka. Här tas de om hand av skrupulösa bärare, tull- och passtjänstemän, polis, järnvägstjänstemän, bondfångare, småhandlare, tjänstemännen i transittätet ändå fram till byrådens tjänstemän på den ort dit de slutligen kommer för att slå sig ner. På någon månad är flyktingarnas tillgångar slut, tillgångar de dels haft med sig från Sri Lanka, dels fått som lån av den indiska regeringen. Många slutar som hantlangare inom jordbruket eller som industriarbetare om de över huvud taget lyckas få någon utkomst.

AFGHANISTAN

Ut ur återvändsgränden

I förra numret av Sydasiabulletinen redogjordes för den bristande rapporteringen om Afghanistan i massmedia i samband med revolutionen i april 1978. Spekulationerna om Sovjets inflytande måste ställas mot en konkret analys av förhållandena inom landet. Sten Jerdenius och Bo Johansson beskriver i denna artikel den ekonomiska och politiska utvecklingen som lett fram till dagens situation.

Afghanistan är ett i många avseenden unikt land. Det är ett av de få länder i tredje världen som aldrig varit koloniserat, något som medfört att den gamla primitiva och splittrade samhällsstrukturen förblivit oförändrad i århundraden. Inom landet finns ett stort antal etniska grupper och av dem är pashtunerna den dominerande. De härstammar från södra och östra Afghanistan och är uppdelade i olika stammar och klaner.

Alltsedan 1700-talet har de mest kraftfulla bland dessa strävat efter att ena landet under sin ledning och undvika utländskt inflytande genom att hålla landet isolerat mot omvärlden.

Ett misslyckat moderniseringsförsök på 1920-talet störtade landet i kaos och splittring, men den pashtunske generalen Nadir Khan lyckades med stöd från vissa pashtunska stammar upprätta militär och politisk kontroll över landet.

EKONOMISK ÖVERSIKT:

Hejdad kapitalistisk utveckling

Under Nadir Khan-dynastin inleddes i början av 1930-talet förändringen av det afghanska samhället. För att kunna behålla och förstärka sin maktställning behövde den pashtunska kungamakten få till stånd en ekonomisk utveckling av landet. Resurserna till en sådan fanns till en del hos de stora feudala jordägarna men främst hos den rika köpmannaklassen som gjort sig förmögenheter på handel med karakulskinn och ull. Genom att ställa en stark statsmakt som garant för investeringar lyckades regimen få dessa grupper att samarbeta och investera sitt kapital inom landet i stället för att som tidigare skicka det utomlands. Med statens stöd inrättades 1931-32 landets första bank, den privata Bank Melli (Nationalbanken), som snabbt skapade ett stort antal handels- och industriföretag. Det största av dem, ett bomullsföretag som senare ombildades till Afghan Textile Co (ATC), lät under 1930- och 40-talen odla upp stora områden för industrigrödor i de nuvarande provinserna Kunduz och Baghlan norr om Hindu Kush-bergen, och uppförde där bomulls- och textilfabriker.

Städer anlades, kolgruvor öppnades och arbetare och bönder togs från hela landet till denna landsdel som under tjugo år omvandlades helt.

I skydd av sina monopolprivilegier gjorde banken och dess företag enorma vinster och inom kungafamiljen började man oroa sig för bankens växande makt. Genom att inrätta en statlig nationalbank (Da Afghanistan Bank) och frånta Bank Melli en del av dess privilegier, försökte de härskande klasserna begränsa de nya industrikapitalisternas makt och skaffa sig ett starkare inflytande över näringslivets utveckling.

En definitiv brytning kom först i och med att kung Zahirs kusin, Muhammed Daud, kom till makten som premiärminister 1953. Han gjorde sig av med Bank Mellis folk i ministerierna och tvingade banken att avstå aktiemajoriteten i det viktiga bomullsföretaget Spinzar samt i landets enda elkraftsföretag och satte definitivt stopp för en fortsatt ohejdad privatkapitalistisk utveckling. Genom att utnyttja landets strategiska läge mellan CENTO/SEATO-paktsländerna och Sovjet, lyckades Daud utverka stora lån och bidrag från USA och Sovjet och gjorde sig därmed oberoende av det inhemska industri- och handelskapitalet. Staten, dvs den pashtunska makteliten, skulle nu styra den ekonomiska utvecklingen och inom ramen för ett ambitiöst 5-årsplaneringssystem åren 1957-71 gjordes med utländsk hjälp stora investeringar inom jordbruk, industri och kommunikationer.

Landet var emellertid inte rustat att möta en sådan forcerad insats och det blev därför USAs och Sovjets intressen som till stor del kom att bestämma investeringarnas inriktning.

Missriktade jordbruksåtgärder

Jordbruket, som är grunden för det afghanska samhället, sysselsätter ca 80% av befolkningen och bidrar med 80% till exporten. Det bedrivs med primitiva metoder på små åkerlappar med låg avkastning och den konstanta bristen på vatten gör att högst hälften av den odlingsbara marken brukas. Jorden är mycket ojämt fördelad och man räknar med att ca

85% av bönderna har ägor som är mindre än 4 ha och att minst en halv miljon familjer på landsbygden helt saknar jord. En stor andel av bönderna utgörs av arrendatorer som är helt i händerna på de stora jordägarna, vilka främst finns i de norra och västra delarna av landet. De flesta bönder är mer eller mindre skuldsatta till storjordägare eller ockrare.

Trots att jordbrukssektorn är den i särklass viktigaste och i stort behov av utveckling fick den endast en knapp fjärdedel av utvecklingsresurserna. Eftersom regimen hade ett viktigt stöd hos de rika jordägarna, kunde den inte rubba de rådande ojämna ägo- och maktförhållandena på landsbygden. För att öka jordbruksproduktionen fick den i stället inrikta sig på stora kapitalintensiva nyodlingar, där det viktigaste blev Helmandprojektet väster om Kandahar. Det hade påbörjats redan på 1930-talet, men växte nu med massivt USA-stöd till ett gigantiskt företag där man försökte få 300.000 ha ökenmark att blomstra och göra pashtunska nomader bofasta. Trots att man snart drabbades av stora motgångar med försaltnings och låg avkastning, fortsatte man att pumpa in allt större summor i projektet som nu blivit en prestigesak för regimen.

Även det Sovjet-stödda uppodlingsprojektet i Nanganhar vid Jalalabad stötte på liknande svårigheter som i Helmand och blev inte heller det den kornbod man väntat sig.

Eftersom dessa båda enorma felsatsningar fått sluka största delen av resurserna för jordbruket, återstod inte mycket för resten av landet. Hela den nördvästra delen liksom de centrala och östra bergsprovinserna lämnades åt sitt öde. Trots investeringar i jordbruket för 323 miljoner dollar under de tre femårsplanerna så ökade inte spannmålsproduktionen utan var 1970 t o m lägre än tio år tidigare. Under svältåren 1970-72 visade det sig med skrämmande tydlighet vilket gigantiskt misslyckande den förda jordbrukspolitiken inneburit.

Vägar men inte sjukvård

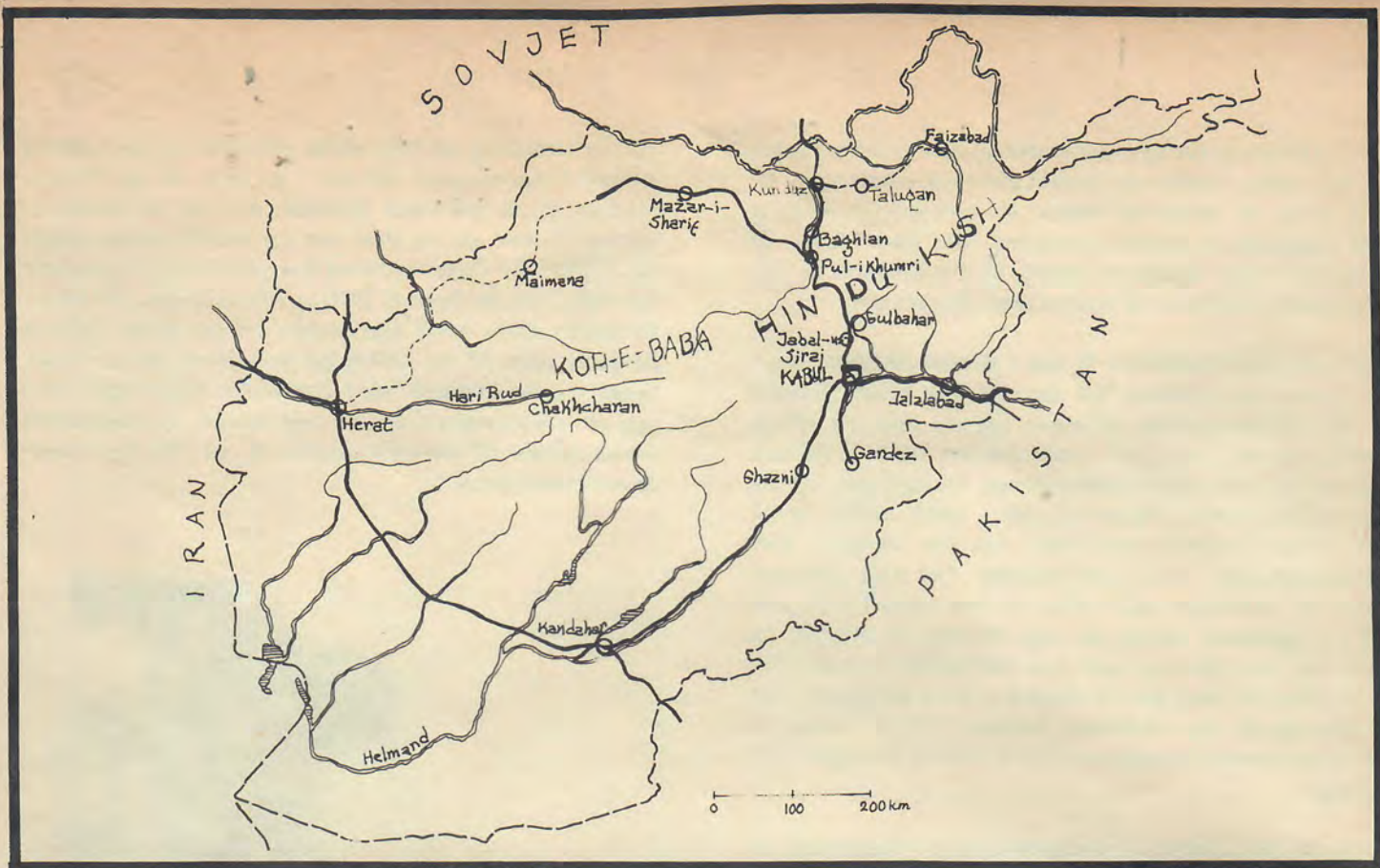
Afghanistans urusla vägnät och de besvärliga transporterna hade länge ansetts som det största utvecklingshindret och eftersom USA och Sovjet av strategiska skäl var angelägna om en uppbyggnad av landets kommunikationer, kom dessa att få den största delen av resurserna. Med de båda stormakternas hjälp byggdes ett landsomfattande modernt vägnät som band ihop de största städerna men som också knöt landet till USAs allierade Iran och Pakistan samt till Sovjet. Men det är bara vissa vägar som visat sig fylla ett behov, och på långa vägsträckor är trafiken fortfarande mycket gles. Vägarnas underhåll, som Afghanistan fick bekosta själv, blev så dyrbart att man snart var tvungen att införa vägtullar. Ingenting gjordes åt de dåliga vägarna mellan städerna och den omgivande landsbygden där den största delen av transporterna sker. Vid Kandahar byggdes på USAs inrådan en internationell storflygplats som i stort sett legat oanvänd.

Ett antal större vattenkraftverk byggdes av Sovjet och Västtyskland vid Kabul, Jalalabad och Kandahar, där man endast kan utnyttja lite mer än hälften av elkraftskapaciteten. Resten av landet lider av ständig elbrist p g a otillräckligt ledningsnät.

Folkets utbildning och hälsa ansågs inte värd mer än en tiondel av utvecklingspengarna och det i ett land där de flesta av världens kända sjukdomar grasserar, där mer än hälften av barnen dör före ett års ålder och där analfabetismen uppgår till 80-90%. De flesta insatserna koncentrerades till huvudstaden Kabul och där fanns år 1970 ca 90% av landets 700 läkare. Detsamma gällde också utbildningen där den största delen av pengarna lades på ett USA-byggt universitet och en Sovjet-byggt teknisk högskola. Med amerikansk hjälp byggde man upp ett utbildningssystem som med succesiv examensgallring enbart syftade till universitetsstudier för att fylla den svällande administrationen.

Av Afghanistans 12 - 13 miljoner invånare lever 80% på landsbygden. Den uzbekiske bonden på bilden skiljer agnarna från vetet genom att kasta upp det i luften. (Foton av författarna)

Karta över Afghanistan

Ekonomisk stagnation

Inom industrin kom den statliga satsningen att inriktas på vissa basindustrier för infrastrukturen i stället för på produktion av konsumtionsvaror. Med hjälp från Sovjet och öst-staterna uppfördes cementfabriker i Jabal-us-Seraj och Pul-e Khumri, asfalt och betongindustri samt silos och oljecisterner i Kabul. Där startades också en enklare reparations- och metallvarverkstad vid Jangalak och i Hindu Kush-bergen öppnades kolgruvor. Inte förrän 1970 blev den statliga textilfabriken i Begrami klar med kinesisk hjälp och något senare kom en textilfabrik och en konstgödsselfabrik i Mazar-i-Sharif.

Bank Mellis företag kom alltså, trots statens industrisatsning, fortfarande att dominera inom tillverkningsindustrin (ännu 1970 fanns 2/3 av industriarbetarna inom den privata sektorn), men deras tillväxtperiod var ändå slut. Bankens enda större investering blev ATCs textilfabrik i Gulbahar som stod klar 1959 men den hade påbörjats innan den hårda statliga styrningen av näringslivet började. Även om en del mindre företag tillkom, så förblev industrisektorn ytterst begränsad. Ännu i början av 1970-talet var antalet industriarbetare bara ca 30.000, dvs ca 1% av de yrkesverksamma männen!

Inom både den statliga och privata industrin råder en stark koncentration med ett fåtal dominerande företag, något som den statliga insatsen kom att förstärka ytterligare. Så finns över 40 % av arbetarna i företag med mer än 1.000 anställda och 4-5 företag står för minst hälften av det totala industrikapitalet. Den lätta industrin dominerar helt och textilindustrin svarar för över hälften av alla sysselsatta. ATC är fortfarande det ojämförligt största företaget med ca 8.000 anställda, följt av det av staten och ATC till 1973 gemensamt ägda Spinzar med 1.700 anställda. Det utländska ägandet inskränker sig endast till västtyska intressen inom ullindustrin och några mindre pakistanska företag.

Även industrins geografiska koncentration till Kabul och ett smalt område norr ut till Kunduz och Mazar har förstärkts ännu mer. Inom detta industriella bälte finns 90% av arbetarna och enbart i Kabul finns ca 60%. Kandahar är det enda övriga område av någon betydelse.

Produktionen inom många statliga företag, bl a cementindustrin, gick ner när de stora projekten var färdigställda och de stora textilföretag som skyddas av höga importtullar har stora svårigheter med den omfattande smugglingen av bättre och billigare utländska varor. Många företag har vanskötts av inkompetenta företagsledningar som oftast tillsatts genom familjekontakter. Kapacitetsutnyttjandet är lågt och flera företag har fått läggas ner.

På grund av att den feodala statsmakten hejdat den privata industrins tillväxt och själv varit oförmögen att driva en ekonomisk utveckling, kom ekonomin att stagnera alltmer. Den investeringslag som 1967 införde lättnader för företagen kunde inte hjälpa upp situationen. Exporten som till stor del består av oarbetade naturprodukter, visade ingen ökning och när stormakterna alltmer tappade intresset för landet minskade den utländska hjälpen kraftigt. Utvecklingsplaneringen rann så småningom ut i sanden. Statsinkomsterna, som till största delen finansieras av tullar, indirekta skatter och licensavgifter, minskade medan skuldbördan växte och tog 40% av exportinkomsterna. En stor del av dessa kommer från försäljningen av den naturgas vilken som återbetalning av hjälpen skickas direkt i pipe-lines till Sovjet i stället för att användas för industrins uppbyggnad. Skulderna till Sovjet överstiger 1,5 miljarder dollar och till USA 450 miljoner dollar. Afghanistan har fått betala ett högt pris för en utveckling som inte fört landet mycket framåt.

POLITISK ÖVERSIKT:

Den politiska oppositionen vaknar

Från 1933 till 1973 regerades Afghanistan av kung Zahir Shah, men under de första 30 åren styrdes landet i praktiken av dennes farbröder och kusiner. Den förste i raden var Hashim Khan som lierade sig med storfinansen i Bank Melli och förtryckte småbourgeois och mindre handelsmän. Detta förtryck i förening med missväxt under ett par år i början av 1940-talet, gjorde att kritiken mot regeringen växte starkt. 1946 tvingades Hashim Khan att avgå som premiärminister och han efterträddes av sin mer liberala bror Shah Mahmud. Hashims avgång minskade dock inte oppositionen mot regeringen och kring årsskiftet 1946-47 bildades i Kandahar en grupp av författare och intellektuella som kallade sig Wish Zalmijan (Uppvaknad ungdom). Det var en lös sammanslutning som i stort bara hölls samman av oppositionen mot de härskande. De förespråkade bl a att grunden för korrupktion och förtryck skulle krossas och att nationalförsamlingen, Loy Jirgah, som bestod av stamhövdingar och framträdande personer, skulle omvandlas till ett reellt maktorgan. För första gången i Afghanistan kritiserades och debatterades regeringens politik häftigt.

De styrande försökte kanalisera oppositionen genom att delta i diskussionerna och medlemmar av den kungliga familjen, främst kungens kusin Muhammed Daud, försökte grunda ett parti kallat Klub-e Melli. Meningen var att de rebelliska intellektuella skulle värvas till partiet och där tvingas till lojalitet mot regeringen. Regimens taktik var inte helt utan framgång för redan 1950 sönderföll Wish Zalmijan.

I april 1950 bildades en studentförening vid fakulteten för rätts- och politisk vetenskap vid Kabuls universitet. Den förbjöds redan i november samma år av regeringen och studenterna protesterade genom en offentlig demonstration. En av ledarna var Babrak Karmal som senare skulle komma att spela en av huvudrollerna inom afghansk politik.

I början av 1951 tilläts emellertid privata tidningar att utkomma. Den mest radikala av dessa var Angar (Glöden) och en av dess medarbetare var Nur Muhammed Taraki, en framstående journalist och författare, som även deltagit i Wish Zalmijan-rörelsen. Den 16 april 1951 redogjorde Angar för studentföreningens öde och krävde att den på nytt skulle tillåtas. Tidningen kämpade för att politiska partier skulle tillåtas, för en demokratisk regering och för en konstitutionell monarki. Helt följdriktigt så förbjöds Angar efter några få månader.

Inom kungafamiljen var det framför allt Daud som motsatte sig att den liberala oppositionen fick härja så fritt. Han fick allt större stöd bland de styrande och den hårda linjen kom snart att slå igenom.

1952 förbjöds alla oppositionella grupper och många av dess ledare kastades i fängelse, bland dem Babrak Karmal. Taraki förvisades som pressattaché till Washington. Därmed sattes punkt för den första liberala perioden i Afghanistans historia. I september 1953 utnämnde kungen Muhammed Daud till premiärminister.

Mycket få afghanska kvinnor arbetar utanför hemmet och då nästan bara som lärare eller kontorister. Kvinnliga fabriksarbetare är ytterst sällsynta. Kvinnorna på bilden arbetar på Spinzars porslinsfabrik i Kunduz.

Ökade spänningar

Dauds 10-åriga tid som regeringschef kännetecknades i stort av fortsatt undertryckande av de demokratiska krafterna. Efter det att Khrustjev och Bulganin i december 1955 besökt Kabul och utlovat stora krediter, släpptes emellertid en rad politiska fångar fria, däribland Babrak Karmal. Även Taraki kunde nu återvända till Afghanistan. Han hade avgått som pressattaché vid Dauds makttillträde och därefter gått i frivillig landsflykt.

Karmal, Taraki och andra frisläppta började nu organisera underjordiska politiska cirklar i Kabul, främst bland studenter och intellektuella, men också bland yngre officerare, vilka dessutom vid denna tid började sändas för utbildning i Sovjet.

Den fråga som klart stod i centrum under den senare delen av 1950-talet och i början av 1960-talet var den sk pashtunistan-konflikten. De pashtunska afghanerna ville se en självständig stat - nära lierad med Afghanistan - i de av pashtuner bebodda delarna av Pakistan, något som den pakistanska regeringen givetvis motsatte sig. Daud använde pashtunistanfrågan för att skylta över de inre motsättningarna i samhället, men denna politik kom till slut att bli hans fall. År 1961 inträffade den allvarligaste krisen och de diplomatiska förbindelserna mellan Pakistan och Afghanistan bröts. Pakistan stängde gränsen och stoppade därmed Afghanistans utrikeshandel, vilket så småningom fick Daud att krypa till korset.

Nu började en verklig opposition göra sig hörd, som främst bestod av inflytelserika affärsmän vars ekonomiska intressen skadats under pashtunistanbråket. Från stora grupper fördes nu också fram krav på en demokratisering av det afghanska samhället och Daud kom att befinna sig i en allt omöjligare situation. Även kungen vågade nu gå emot Daud som i mars 1963 såg sig tvungen att avgå.

Vänstern organiserar sig

Nu inträder vad som kan kallas den andra demokratiseringsperioden. Den nya författning som kom 1964 sade bl a att medlemmar av den kungliga familjen inte fick ingå i regering eller parlament, att yttrande- och mötesfrihet garanterades och att rätten att bilda politiska partier stadfästes. Loy Jirgah ersattes av ett parlament med två kamrar. En ny vallag trädde i kraft 1965 enligt vilken representanterna till parlamentet skulle väljas i allmänna, direkta och hemliga val. De flesta fri- och rättigheter stannade dock på pappret. Den lag som skulle legalisera politiska partier undertecknades aldrig av kungen eftersom ansträngningarna att skapa ett slagkraftigt regimvänligt parti ständigt misslyckades.

Redan 1963 hade en krets kring Taraki och Karmal övervägt att bilda ett parti och den 1 januari 1965 bildades PDPA, People's Democratic Party of Afghanistan (Hizb-e demokratiq-e khalq) med Taraki som generalsekreterare. I parlamentsvalet på hösten samma år lyckades fem partimedlemmar bli invalda, dock inte som officiella företrädare för partiet. Bland de valda fanns Karmal och en kvinna, Dr Anahita Ratebzada.

Partiet startade veckotidningen Khalq (folket, massorna) och första utgåvan var ett dubbelnummer som kom ut 11 april 1966. Där publicerades partiprogrammet som bl a krävde ett slut på feodalismen och en nationell demokratisk regering. Tidningen vände sig mot förtrycket av arbetarklassen och mot privategendomen, samt krävde en jordreform och utveckling av kooperativ. Angreppet mot privategendomen blev för mycket för regimen som förbjöd tidningen den 23 maj 1966. Därefter utgavs de underjordiska tidningarna Junbesh (Rörelsen) och Rahnama (Vägvisaren). Från den 14 mars 1968 kunde åter en legal politisk veckotidning ges ut, kallad Percham (Fanan).

Den 25 oktober 1965 (årsdagen av den ryska revolutionen) anordnade partiet en stor demonstration i Kabul. Den samlade 5.000 deltagare, de flesta studenter, och bland kraven som fördes fram var införandet av verklig demokrati i landet och en reformering av undervisningssystemet. Polisen öppnade eld och dödade tre personer och skadade många fler.

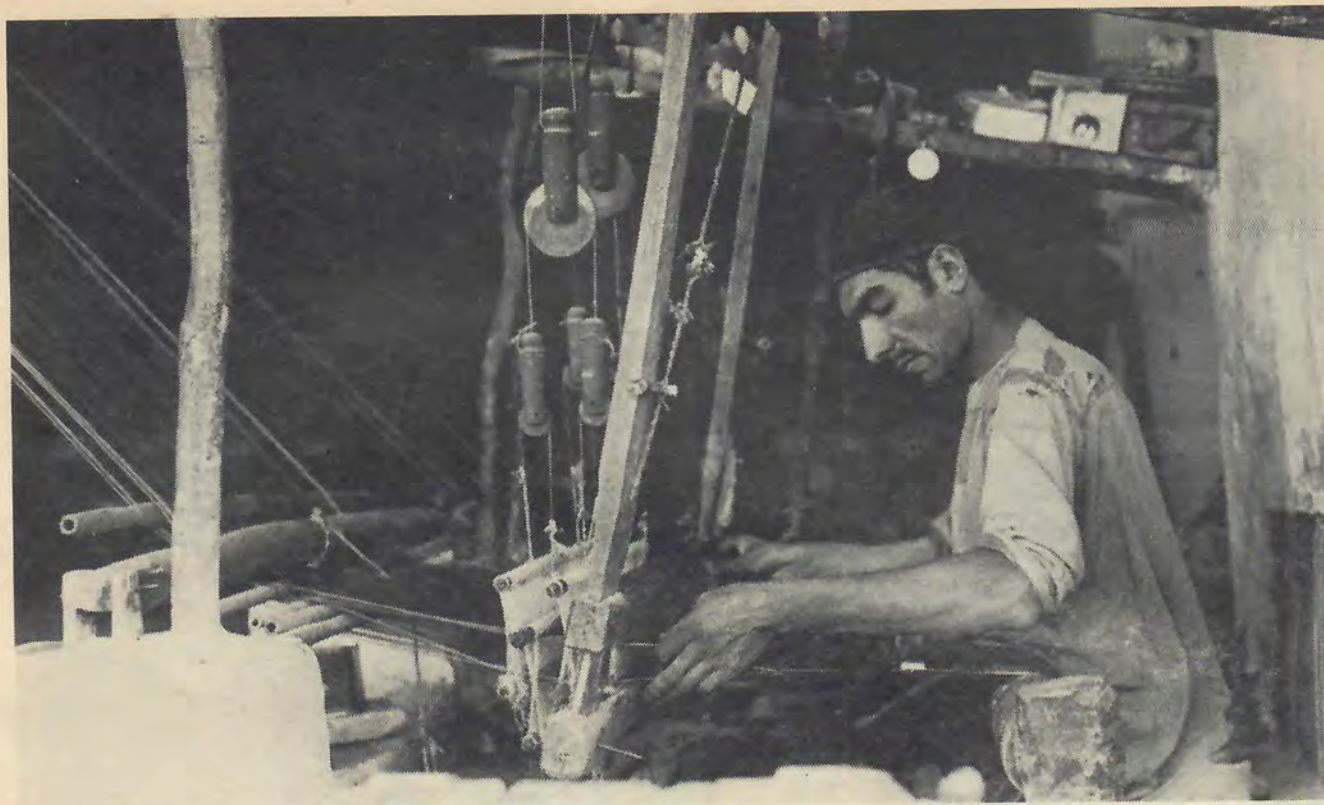
Redan något år efter PDPAs bildande splittrades partiet i två fraktioner. Den ena, kallad Khalq, kom att ledas av Taraki och den andra, Percham, av Babrak Karmal. Splittringen verkar ha orsakats av olika uppfattningar om den revolutionära strategin. Khalq inriktade sig på de mest förtryckta grupperna, arbetare och fattigbönder, medan Percham verkade för att ena alla demokratiska och progressiva krafter och arbetade medvetet inom statsapparaten och militären. Båda fraktionerna ansåg sig emellertid stå Sovjetunionens kommunistiska parti nära.

Åren 1967-68 bildades också en prokinesisk grupp, Nya Demokratiska Partiet, som gav ut tidningen Shuleh-e Jawid (Ewig flamma). Den försvagades dock snart av inre motsättningar som främst orsakades av olika uppfattningar om Kinas utrikespolitik. I första hand var det Kinas uppslutning bakom Pakistan i kriget i Bangladesh som satte känslorna i svallning och 1975 var rörelsen splittrad i tre delar.

Tidningen Percham, som var Percham-gruppens språkrör, fortsatte att komma ut legalt ända till den 22 april 1970, då en hyllningsartikel till Lenin med anledning av dennes 100-årsdag fick regeringen att ingripa.

Genom målmedvetet arbete ökade emellertid Khalq och Percham i styrka trots de stora svårigheterna med att nå ut bland arbetare och fattigbönder. Få kunde läsa och skriva, några arbetarorganisationer existerade inte och på landsbygden härskade konservativa mullahs (muslimska präster) i förening med stamhövdingar och stora jordägare. Arbetare som deltog i t ex 1 maj-demonstrationer avskedades omedelbart. Trots detta förekom det att arbetare strejkade och demonstrerade för bättre arbetsförhållanden. Hur stor del Khalq eller Percham hade i detta är omöjligt att säga, men de uppgav själva att de hade sina starkaste organisationer i industriorter som Kabul, Mazar, Kunduz och Pul-e Khumri.

Den 1 maj 1973 genomfördes demonstrationer på mer än 30 platser i landet. Det kom emellertid att visa sig att det politiska arbete som gav snabbast resultat bedrevs inom krigsmakten.

Det traditionella hantverket dominerar fortfarande i Afghanistan. Till skillnad från många andra länder kom det aldrig att utvecklas till industriell tillverkning.

En ledande medlem av Percham-gruppen som vi talade med i Kabul på hösten 1972 var förtegen, men medgav att det fanns »grupper av officerare som var intelligenta och måna om framsteg».

Svikna förhoppningar

Åren 1970-72 drabbades Afghanistan av missväxt och 10.000-tals människor svalt ihjäl. Den ena regeringen avlöste den andra men detta kunde inte dölja de härskandes ovilja och oförmåga att göra något åt situationen. Korruptionen uppdagades inför folket som aldrig förr. Internationella hjälporganisationer skickade 100.000-tals ton vete till Afghanistan, men de hjälpsändningar som t ex nådde staden Chakhcharan i det centrala höglandet beslagtogs av guvernören som sedan sålde spannmålen till högstbjudande.

Dessa akuta missförhållanden var den direkta anledningen till den kupp som i juli 1973 ändade kung Zahirs tid vid makten. Kuppmännen bestod av en ohelig allians av den gamle aristokraten Muhammed Daud och unga vänsterofficerare, av vilka de flesta tillhörde Percham. Afghanistan utropades till republik och Daud, som under 10 år varit borta från det officiella politiska livet, blev president. Omvälvningen hälsades med glädje av de flesta i landet, speciellt som Daud utlovade en jordreform och en demokratisk författning. Perchamgruppen slöt tämligen helhjärtat upp bakom Daud och flera Percham-medlemmar inom armen utsågs till ministrar. Khalq intog en mer reserverad hållning, men slöt upp bakom regeringsprogrammet och uppmanade sina medlemmar att »försvara den republikanska regimen mot inhemska reaktionära krafter och imperialistiska intriger». Vi har dock inga uppgifter om huruvida Khalq eller Percham legaliserades.

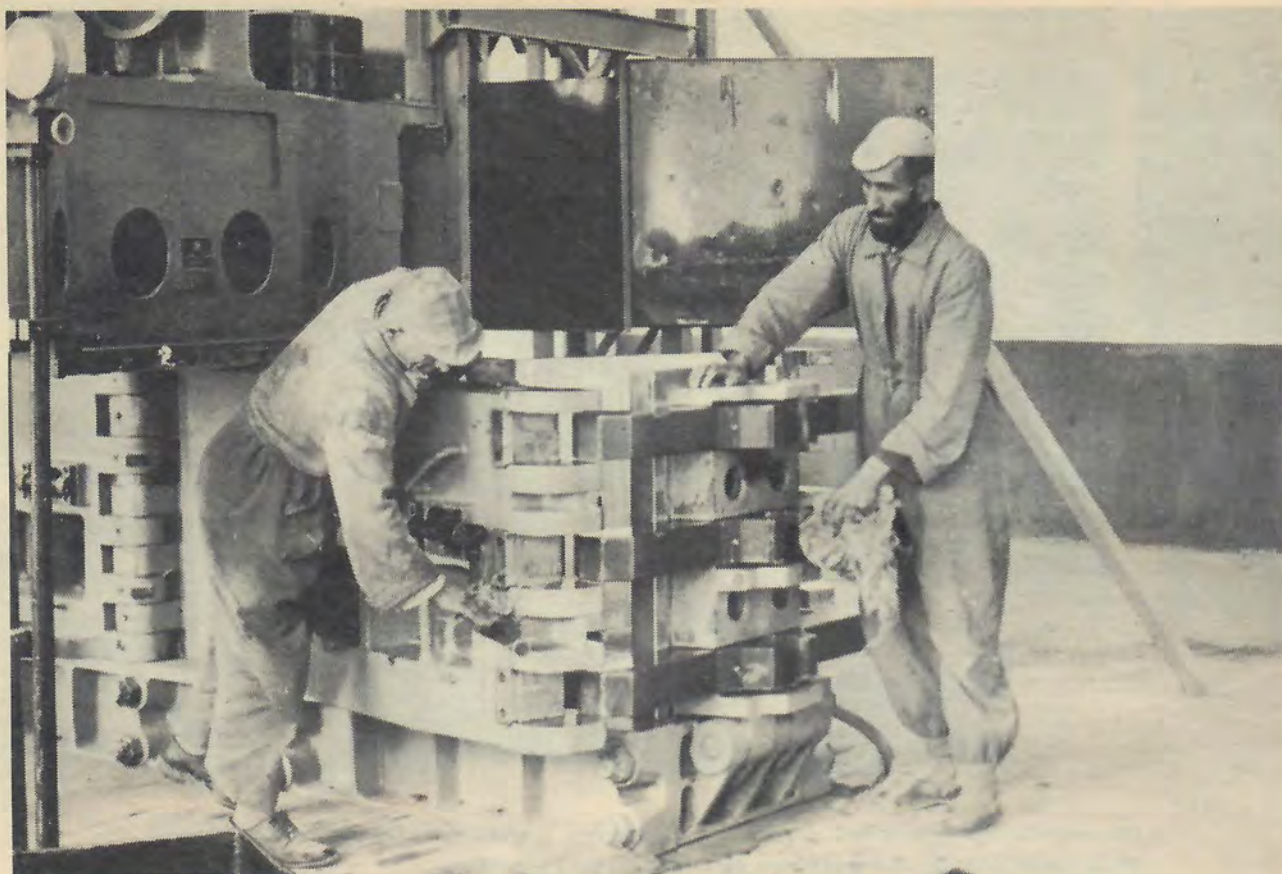
Den nya regimen uttalade sitt stöd för nationella befrielse-rörelser i Asien och Afrika och vänstergerillan BPLF (Baluchistan People's Liberation Front) i Pakistan kunde använda Afghanistan som basområde.

Det visade sig emellertid snart att Daud stod för samma reaktionära politik som tidigare. En lag om jordreform antogs visserligen, men gränsen för jordinnehav sattes högt och för säkerhets skull gjordes aldrig något allvarligt försök att genomföra den. Så gott som samtliga större privata företag förstatligades men med några få undantag ledde det inte till något uppsving i ekonomin.

Många afghaner, uppgifterna varierar mellan 500.000 och 1,5 miljoner, tvingades för sin försörjning att emigrera till Iran och staterna vid Arabiska Viken. Redan 1974 hade Daud stärkt sin ställning såpass att han kunde börja göra sig av med vänsterelementen i regering och administration. På hösten 1975 utlovade shahen av Iran ett lån på 700 milj dollar samtidigt som BPLF kastades ut från afghanskt territorium. I februari infördes en ny författning som koncentrerade all makt i händerna på presidenten och strax efteråt sparkades den siste Percham-sympatisören ur regeringen.

Aprilrevolutionen

Den för vänstern kritiska situation som nu uppstått, ledde till att Khalq och Percham närmade sig varandra och på sommaren 1977 återuppstod PDPA. Hösten 1977 inleddes en våg av attentat uppenbarligen iscensatta av grupper på den yttersta högerkanten i syfte att provocera. Kulmen nåddes den 17 april 1978 då Mir Akbar Khaibar, en av grundarna av PDPA och politisk agitator inom armen, sköts ner. Begravningen för-

Arbetarklassen i Afghanistan är ung. Många arbetare har fortfarande bindningar till jordbruket och ett gemensamt klassmedvetande har ännu inte kunnat växa sig starkt.

mades till en enorm regeringsfientlig demonstration med 10.000-tals deltagare. Då slog Daud till och den 24-26 april arresterades hela ledningen för PDPA. I det läget fanns ingen återvändo, valet för partiet stod mellan att låta sig utplånas eller att slå tillbaka.

Under ledning av flygöversten Abdul Qadir, som 1973 även varit med om att föra Daud till makten, stormades presidentpalatsen den 27 april och arme-styrkor besatte alla viktiga byggnader i Kabul. Taraki, Karmal och andra ledande PDPA-medlemmar befriades och den 2 maj bildades den nya regeringen.

Till president och regeringschef utsågs Nur Ahmed Taraki och till vice regeringschef Babrak Karmal. Bland övriga ministrar märktes Nur Ahmad Nur (Percham, inrikesminister), Abdul Qadir (försvarsminister), Hafizullah Amin (Khalq, utrikesminister och vice regeringschef) och som enda kvinna Anahita Ratebzada (Percham, socialminister).

Taraki förnekade ihärdigt att det skulle finnas två fraktioner inom PDPA, men det visade sig snart att motsättningarna t o m var större än tidigare. Före 1973 föreföll det som om Percham var den starkare, men nu stod det klart att förhållandena var de omvända. Det berodde troligtvis på att Perchams envisa stöd till Daud fått många progressiva att i stället gå till Khalq, vilket hade visat sig redan vid återföreningen 1977 då Khalq fått övertaget. I början av juli degraderades alla ledande Percham-ministrar till ambassadörer i Europa och USA. Den 17 augusti deklarerade Taraki att han avslöjat en komplott av

Percham-gruppen. De förvisade ambassadörerna, som omedelbart kallades hem till Kabul, vägrade att återvända. Den 27 november beslöt PDPA:s centralkommitte att utesluta nio ledande Percham-medlemmar ur PDPA, av vilka sex stannat kvar i utlandet, bland dem Karmal, Nur Ahmed Nur och Anahita Ratebzada.

Nytt hopp för Afghanistan?

Hur skall den nya regimen bedömas? Man måste se till vilka klasser den stöder sig på, vilka krafter som är drivande inom PDPA, vad den säger sig vilja genomföra och vad den hittills utträttat.

Den 9 maj tillkännagav Taraki i ett radiotal ett regeringsprogram i 30 punkter, där det viktigaste var:

- Genomförandet av en jordreform
- En ökning av den offentliga sektorn inom ekonomin
- En uppreisning inom förvaltningen
- Införandet av en ny författning som skall garantera frihet och demokrati
- Lika rättigheter för kvinnan
- En demokratisk lösning av nationalitetsproblemet och nomadfrågan

Programmet manade också till kamp mot analfabetism, korruption, smuggling, arbetslöshet och undersysselsättning.

Under sin hittillsvarande tid vid makten har regeringen också visat att den har för avsikt att genomföra programmet. Arbetarna har fått rätt att bilda fackföreningar för första gången i landets historia. De lån de fattiga bönderna tagit före 1974 liksom de jordlösa arrendatorernas skulder har avskrivits helt. En jordreform har tillkännagivits som innebär att stora jordägares mark skall distribueras till bönder och jordlösa. Den högsta gränsen för jordinnehav har satts till 20 jerib (4 ha) för bevattnad mark, samtidigt som man uppmanar till bildande av kooperativ.

Systemet med brudköp har avskaffats, vilket är en viktig början till kvinnans frigörelse i det traditionsbundna Afghanistan. För första gången utkommer nu tidningar på de uzbekiska och turkmeniska språken och en tidning på baluchi planeras. Radio Kabul har startat sändningar på flertalet centralasiatiska språk medan man tidigare bara sände på pashtu och persiska. Inom industrin skall en privat sektor finnas kvar, men staten skall äga minst hälften av alla nystartade företag.

Naturligtvis har regimen också stött på hårt motstånd, främst från stora jordägare och reaktionära mullahs. Taraki har förklarat »jihad», ett heligt krig, mot dem som i skydd av islam motsätter sig en utveckling av landet. Många unga partimedlemmar har mördats när de begivit sig ut i byarna och i några isolerade områden förekommer stridigheter. Avskaffandet av böndernas skulder var en viktig åtgärd, men så länge man inte har skapat något nytt omfattande creditsystem på lands-

bygden kommer de fattiga bönderna att vara hänvisade till samma penningutlånare och ockrare som förut.

Ett stort problem är också hur man skall kunna åstadkomma en balanserad utveckling av industrin och hur man skall kunna ta tillvara landets egna resurser. Det är känt att Afghanistan har stora naturtillgångar, främst mineraler. Regeringen har under hösten slutit en rad projektavtal, i första hand med Sovjet och östblocket. En bro ska byggas över Amu Darya till Sovjet, man ska inleda oljeprospektering, utöka produktionen av naturgas och börja exploatera kopparfyndigheterna vid Chahar Aimak. Kapaciteten ska fördubblas vid textilfabriken i Pul-e Khumri och nya fabriker ska byggas i Charikar och Taliqan.

Med tanke på Afghanistans enorma statskuld ställer man sig frågan om landet är i stånd att bygga upp en inhemsk kapitalkrävande tung industri baserad på egna tillgångar. Risken är stor att naturtillgångarna kommer att fraktas över gränsen som betalning på gamla och nya lån.

Den viktigaste frågan är emellertid hur PDPA, som huvudsakligen består av en intellektuell elit och militärer, skall kunna vidga sin maktbas inom landet. Hur ska bönder och arbetare kunna få ett avgörande inflytande på partiet och statsledningen? Svaret på den frågan kommer att bli avgörande för om händelserna den 27 april 1978 skall kunna ses som inledningen till en ny epok i Afghanistans historia.

Den 25 oktober 1972 höll alla politiska partier möten i Kabul. Percham-gruppens manifestation samlade flest deltagare (bilden). Texten på banderollen lyder »Det afghanska folkets demokratiska parti - ledaren för den afghanska arbetarklassen. Fred - Nationellt oberoende - Demokrati och sociala framsteg».

BANGLADESH

Folkets Sjukhus

GONOSHASTHAYA KENDRA – Folkets Sjukhus ligger i Savar ungefär tjugo km väster om huvudstaden Dacca. Det startades 1972 efter befrielsekriget av en grupp läkare, som drivit ett fältsjukhus under kriget. Det är ett intressant exempel på ett utvecklingsprojekt, där man förutom hälsovård och familjeplanering också ägnar sig åt jordbruk och fiske, yrkesutbildning, hantverk och skolundervisning. Ett genomgående tema är frigörelsen av kvinnorna. Artikeln är ett utdrag ur projektets senaste rapport från december 1977, vilken behandlar de två och ett halvt åren dessförinnan. Den beskriver på ett konkret sätt de svårigheter som möter en verksamhet av denna kontroversiella typ.

Den enstaka händelse som avtecknar sig som en tragisk milstolpe i projektets historia under de senaste två och ett halvt åren är det kallblodiga mordet på vår medarbetare Nizam, som var chef för vår klinik i Shipulia. De bevis som framkommit visar att han mördades av dem som ansåg att projektet skadade deras inkomstkällor och försvagade deras kontroll över den lokala befolkningen. De trodde att de genom att mörda Nizam skulle sätta stopp för vårt arbete i den delen av Savar thana (kommun med 200 000 innevånare). Deras förhoppningar har inte infriats.

Även om det är nödvändigt att utvärdera projektarbete har vi alltid trott att de viktigaste resultaten är de som inte kan uttryckas i statistik. Detta är speciellt sant när det gäller situationen för de kvinnor, som på ett eller annat sätt är knutna till projektet. Av totalt 114 anställda är 46 kvinnor och på hälsosidan är de i majoritet. Med undantag för nattvaktstjänsten finns det ingen arbetsuppgift, där inte kvinnor arbetar på samma villkor som sina manliga kollegor, vare sig det gäller det dagliga jordbruksarbetet, hälsovården, svetsning i verkstaden, undervisning eller kontorsarbete.

(Foto Klas Gustavsson)

En av de första uppgifterna för en nyanställd kvinnlig hälsovårdsassistent (paramedic) är att lära sig cykla för det är numera det vanligaste transportsättet när assistenterna gör sina bybesök. Det har inte alltid varit så, eftersom det finns massor av fördomar mot cyklande kvinnor. En mullah (religiös ledare) i en särskilt konservativ by hade t ex uttalat sig mot att de kvinnliga assistenterna cyklade. Någon från projektet frågade honom då på vilket sätt hans mor nyligen tagit sig till huvudstaden Dacca för en ögonoperation. Mullahn svarade att hon rest med buss och vi erinrade honom då hur hon, i strid med den religiösa läran, knuffats och vidrörts av okända män på den fullsatta bussen. En cyklande flicka kunde däremot, påpekade vi, vara säker på att få färdas i fred. Mullahn upphörde med sin opposition.

Förändrat beteende och ökat självförtroende genom ekonomiskt oberoende och erfarenhet av arbete utanför hemmet är tydligast bland de kvinnor som är nära anknutna till projektet. Men det har också skett tydliga attitydförändringar bland andra kvinnor i vårt område. Burkhan (ett traditionellt, heltäckande kvinnoplagg) har nästan helt försvunnit bland patienterna.

Rekrytering av kvinnlig personal till arbeten och utbildning, som inte kräver längre skolutbildning, är inte längre något problem. tvärtom har vi platsbrist. Nationellt har vårt arbete med kvinnorna bidragit till regeringens beslut att rekrytera kvinnor för arbete med familjeplanering och som småskollärare

Trots motstånd från de konservativa krafterna har cykeln blivit det vanligaste transportmedlet även för projektets kvinnliga medarbetare.

Vaccination av barn är en viktig uppgift. Dödligheten i det område som betjänas av projektet är märkbart lägre än riksgenomsnittet.

(Foto Klas Gustavsson)

Familjeplanering

Familjeplanering är det som kanske främst sysselsatt våra tankar. Det är inte så att vi tror att befolkningsfrågan är av mycket större betydelse än andra problem landet står inför, utan därför att vi sett hur det som skulle höja de fattigas livskvalitet och bidra till större frihet och självständighet för kvinnorna, i stället blivit ytterligare ett instrument för förtryck. Trots ett stort antal analyser, som visar att fattigdomen är orsaken till snarare är resultatet av befolkningsexplosionen, bevaras »myten om familjeplaneringen». Detta sker genom ett samspel mellan de stora biståndsgivarna, vilka speglar den industrialiserade världens skräck för de frammyllrande fattiga i tredje världen, och de lokala intressen, som får del av de medel som kastas ut på intensiva befolkningsprogram. Våra erfarenheter på detta område har oundvikligen påverkat vårt tänkande och handlande vad gäller familjeplanering.

Under 1974, då tanken på familjeplanering blivit mer bekant bland kvinnorna i Savar fick vi alltför många önskemål om mer långsiktiga och mindre besvärliga metoder än p-piller. Vi började då erbjuda sterilisering. Snart märkte vi att läkarna inte klarade av den ökade arbetsbelastningen. De började utbilda ett litet antal kvinnliga hälsovårdsassistenter, som skulle kunna utföra operationer. Dessa visade stor förmåga och skickligt handlag och resultaten var utmärkta.

Under de tre senaste åren har vi prövat en för Bangladesh ny preventivmetod, Depoprovera, som injiceras. Trots att metod-

en är mycket bekväm (injektionerna behöver bara ges var tredje eller sjätte månad för att ge fullgott skydd) drabbades många av kvinnorna av menstruationsbesvär och - vilket är ännu allvarigare i ett land som Bangladesh och tvärt emot vad experterna påstår - minskad bröstmjölksproduktion. Vi har därför propagerat mot Depoprovera i ett landsomfattande program och föreslagit att myndigheterna organiserar ett mer omfattande testprogram i områden runt landets medicinska högskolor.

Ända från början har steriliseringsprogrammen i Sydasiens fått en felaktig inriktning genom att belöningar delats ut till den medicinska personalen och patienterna. Vårt tillvägagångssätt var annorlunda. Vid sjukhuset i Savar, där mänskorna var vana vid att vi tog betalt för våra tjänster, tog vi sex taka (ca två kronor) för en sterilisering. I ett annat område, som drabbats av svåra översvämningar, betalades denna avgift av den lokale familjeplaneringstjänstemannen. Efter några månader blev vi medvetna om att denne betalade belöningar till en del av våra patienter och som skäl angivit »reseersättning» trots att vi under inga omständigheter kunde acceptera detta. Vi fick med egna ögon se hur t o m dessa fattiga 15 taka (5 kr) för fattiga människor var tillräckligt för att de skulle tvinga sina fruar eller svärdöttrar att undergå operationen. Strax efteråt fick vi också se resultatet av de statliga steriliseringslägren, där samtliga inblandade fick motta större belöningar, nämligen korrupcion och tvång, vilket är oundvikligt när belöningar är inblandade. Dessa dyrbara kampanjer betalades av det amerikanska biståndsorganet US AID och andra liknande organisationer och pengarna slussades genom statstjänstemän.

Vid det tillfället var vi frestade att helt ge upp steriliseringarna och familjeplaneringen i allmänhet. Det verkar omöjligt att ge en service, som bevarade de fattigas intressen och värdighet. Men till slut blev vi övertygade att familjeplanering måste utgöra en del av en allmän, permanent primärhälsovård, där kvinnor hela tiden kan tillförsäkras rådgivning och preventiva åtgärder och där familjeplanering utgör ett medel för kvinnans frigörelse. Vi måste kämpa mot en attityd där havandeskap och spädbarn ses som en epidemi, som måste utplånas en gång för alla.

Kvinnlig hemvårdsassistent på hembesök i typisk fattig bymiljö. En av huvuduppgifterna är att leta reda på barn som befinner sig i riskzonen.

(Foto Klas Gustavsson)

Yrkesutbildning

Projektets yrkesutbildningsverksamhet har utvecklats betydligt och ca 240 kvinnor har utbildats i sömnad, jutehantverk hälsovård och att läsa och skriva. Gensvaret från kvinnorna som ofta tvingas gå långa sträckor bärande på småbarnen visar hur stark och utbredd deras önskan är att komma ut ur hemmet för att lära sig nya saker och tjäna egna pengar.

Tyvärr kunde vi inte uppfylla de förväntningar om fast arbete som vi väckt hos kvinnorna. Orsaken är lätt att finna. Jutehantverk är något de flesta välgörenhetsorganisationer och kvinnokooperativ inriktade sig på efter befrielsen och den blygsamma inhemska marknaden (utlänningar och stadsbor med västerländsk smak) var snart täckt. Exporten var svårorganiserad och opålitlig, beroende på snabba modeskiftningar.

Vi var därför tvungna att ompröva vår inställning till kvinnlig sysselsättning och försöker nu utbilda kvinnorna i yrken som behövs lokalt. På grund av den ohämmade exporten av utbildad arbetskraft till Mellanöstern, som regeringen uppmuntrat det senaste året, lider områden som Savar thana brist på t ex snickare, smeder, rörmokare och elektriker. Vi insåg att utbildning av kvinnor i några av dessa yrken kunde ge nya möjligheter för dem och svara mot ett viktigt behov i samhället. Vi har nu ungefär femton sådana elever och vid det här laget har både de och deras lärare kommit över sina fördomar mot att kvinnor arbetar i dessa traditionellt manliga yrken. (I Bangladesh är alla yrken utom att sköta hem och barn samt ormtjusning manliga!). Detta betyder dock inte att problemet med kvinnlig arbetslöshet är löst. Vi försöker hela tiden hitta områden där nya arbetstillfällen kan skapas.

Samtidigt som vi gett oss in på dessa nya områden inom yrkesutbildningen, fortsätter vi i begränsad skala med hantverksproduktionen. Detta främst för att det ger en möjlighet att undervisa deltagarna i att läsa och skriva samt att vänja dem vid livet utanför hemmet.

Skolan

Vår skola startade för nio månader sedan med en första intagning av femtio barn från fem byar i närheten. Barnen valdes från jordlösa eller nästan jordlösa familjer och inget av dem hade tidigare gått i skola.

Fattiga bybor sänder inte sina barn till skolan eftersom de lär sig mycket litet, och vad de lär sig är ofta en belastning för familjen. En pojke som gått igenom folkskolan har kvalificerat sig för att slippa kroppsarbete och är inte längre till nytta för sin jordbrukande far. För att kunna gifta bort en dotter som gått fem år i skolan måste fadern hitta en brudgom med minst tio års utbildning - och sådana är dyra. Utbildning är alltså en lyx och en prydnad, en del av de välbeställdas överflöds konsumtion och inte ett redskap för att överleva.

Men kunskap innebär ändå makt. Numera kräver även det enkla bylivet i Bangladesh vissa kunskaper i läsning, skrivning och räkning. Den som signerar med sitt tumavtryck blir alltid lurad och det finns inget hopp för honom att kunna förbättra sitt liv genom att utveckla bättre brukningsmetoder. Han kommer inte ens att bli medveten om det ekonomiska och politiska mönstret i sitt förtryck. Vi beslöt därför att skolan, så långt som möjligt, skulle ta hänsyn till de faktorer som hindrar fattiga barn att gå i skolan.

En orsak är att de inte har kläder som regeringens skollärare tycker är passande. Skjorta och byxor för pojkar, klänning och byxor för flickor. Vi ställer inga sådana krav. En annan anledning är att trots att småskolan är gratis så måste eleverna köpa sin egen läsebok, penna och anteckningsbok. Vi förser barnen med griffeltavla och krita. För det tredje är barnen från sex-sju årsåldern användbara för sina föräldrar. De kan samla kodynga och ved, fiska, bära ut faderns lunch på fältet och valla kon eller geten. Så långt som möjligt försöker vi tillgodose dessa behov. Barnen får ta med sig sina djur och låta dem beta med projektets hjord, och under den intensiva brukningsperioden får de ledigt för att bära mat till männen på fältet. Ytterligare en anledning är att barn i den åldern ofta kan få betald anställning utanför hemmet - som tjänare

Samtliga anställda vid projektet deltar varje morgon i det obligatoriska jordbruksarbetet. Här syns några kvinnliga hemvårdsassistenter.

(Foto Klas Gustavsson)

koherde eller restaurantbiträde. Vi kan inte avlöna barnen, men alla får ett mål mat per dag, vilket i viss mån kompenserar inkomstbortfallet. Vi är medvetna om att även med dessa förmåner kommer barnen inte att stanna mer än fyra eller fem år och vi inriktar oss därför på att under denna tid ge dem kunskaper som är användbara i deras arbetsliv.

Då barnen kommer till skolan på morgonen ser de först till sina grönsaksodlingar och kycklingar. Detta är inte särskilt spännande för dem, eftersom de gör det hemma varje dag, men vi vill undvika den vanliga åtskillnaden mellan arbete och utbildning. Undervisningen i läsning och skrivning kombineras med diskussioner om bylivet och orsakerna till fattigdom, sjukdom och felnäring. Vi uppmuntrar till grupparbete, t ex att äldre elever hjälper de yngre med läsning i grupp.

Ett olöst problem är den bengaliska stavningen som är nästan lika godtycklig som i engelskan. Barnen skulle ha stor nytta av en stavningsreform, men det skulle förmodligen vara till nackdel för dem att lära sig stava fonetiskt så länge det mer komplicerade bruket dominerar. Samma sak gäller dialektala ord. Vi har varit osäkra på om vi skall låta dem skriva på dialekt eller vänja dem vid »högbengali» på den korta tid som står till buds.

Skolan är, liksom våra andra aktiviteter, ett experiment. Den är ett försök att skapa alternativ till det nuvarande, dåliga skolsystemet. Men många frågor har ännu inte fått några svar. Vore det bättre att undervisa eleverna i små grupper i sina hembyar? Kommer också vår skola att fjärma eleverna från livet i byarna, eller kommer den att lära dem att genomskåda förtrycket och förbereda dem för deras framtida kamp?

Slutsatser

Vi högtidlighöll nyligen den första årsdagen av Nizams död. Ett år efter mordet på honom går fortfarande de lejda mördarna och de mäktiga lokala ledarna, som låg bakom sammansvärjningen, fria. En del av dem, t ex den lokale läkaren vars skumma förehavanden hotades av Nizam och ordföranden i kommunstyrelsen, hölls fängslade några dagar, men släpptes mot borgen. Den lejde mördaren går fri, ~~men~~ »polisen har inte varit i stånd att arresteras honom». Om vi med alla våra mäktiga kontakter inte kan få kända mördare gripna kan man bara gissa hur mycket rättvisa som tillkommer vanliga illitterata byinvånare i Bangladesh.

På ettårsdagen organiserade assistenterna en rörande hyllning till sin döde kamrat. Projektets personal vandrade den 8 km långa stigen till Shimulia, där Nizam mördats. Längs vägen slöt sig ca 300 bybor spontant till processionen, som fortsatte genom marknaden i Shimulia till den plats där Nizams kropp först begravts av mördarna i en förfallen damm, vidare till vår lokala klinik och sedan tillbaka till Nizams grav vid sjukhuset.

Efter Nizams död fanns under några månader en önskan bland oss att glömma de fruktansvärda händelserna och låtsas som om de aldrig inträffat. Men årsdagen har gjort oss medvetna om de dunkla krafter som verkar i vår närhet och skapat en beslutsamhet att kämpa mot dem så att Nizam inte dog förgäves

PAKISTAN:

Godsägarnas jordreform

— Lahori

När Pakistan blev självständigt 1947 var det ett samhälle med starka feodala inslag, där jorden var koncentrerad till stora gods som brukades av arrendatorer. Pakistan People's Party, under ledning av Ali Bhutto kom till makten 1972 inte minst på sina löften om en radikal jordreform. En närmare granskning av lagen och dess tillämpning visar emellertid att arrendatorer, jordlösa och småbönder inte kan hoppas så mycket av den.

Redan 1959, två år efter den pakistanska statens bildande, genomfördes den första jordreformen. Lagen begränsade jordinnehav till 200 ha bevattnad jord. Kompensation skulle betalas ut för beslagtagna jord, som sedan skulle säljas till arrendatorerna till subventionerade priser. Det egentliga syftet med jordreformen var emellertid att mekanisera jordbruket och höja avkastningen. Genom att sälja oanvändbar och dålig jord till staten skaffade sig godsägarna kapital för att köpa in moderna jordbruksredskap. Resultatet blev att överflödiga arrendatorer och lantarbetare vräktes.

1968 störtades Ayub Khans militärdiktatur. Det ledande partiet i Väst-Pakistan blev Pakistan People's Party (PPP), under ledning av Ali Bhutto, en storgodsägare från delstaten Sind. PPP lyckades dra folket till sig genom att spela på populära krav. Under den avgörande valkampanjen 1970 gjorde PPP fantastiska utfästelser, inte minst i jordreformfrågan. En radikal jordreform utgjorde enligt partiet den viktigaste förutsättningen för en utveckling av jordbruket. I själva verket fanns det betydande jordägarintressen i partiets ledning och efter valframgången i december 1970 strömmade godsägarna till partiet och välkomnades av Bhutto.

När Bhutto efter inbördeskriget och Bangladeshs självständighet kom till makten i det halverade Pakistan, var kravet på en förändring av jordägarstrukturen stark bland massorna. PPP befann sig i ett dilemma. Ledarskiktet dominerades av godsägare, medan de radikala grupperna i partiet krävde att vallöften skulle infrias. Samtidigt hade man en allians av godsägare och industriägare, intimt kopplade till det militär-byråkratiska komplexet, mot sig. Den jordreformslagen som antogs samma år bär tydliga spår av dessa motsättningar.

1972 års jordreform

Lagens huvudpunkter var i korthet följande:

- Alla jordegendomar begränsas till 60 ha bevattnad eller 120 ha obevattnad areal. (Arealen kunde dock även räknas i s k produktionsenheter, se nedan). Undantagen var få jämfört med tidigare lagar. Mekaniserade enheter hade ett något högre maximitak.
- All överlåtelse av jord efter december 1971 från gårdar med arealer över jordtaket, förklarades ogiltiga.
- All jord ovanför maximitaket skulle tillfalla staten utan kompensation. Jordägarna fick dock själva välja vilken jord de ville avstå ifrån. Överskottsjorden skulle utan ersättning fördelas på arrendatorer eller småegendomar.
- Alla större jordägare måste deklarerera sina jordinnehav.
- Statstjänstemännens jordinnehav reglerades än hårdare.
- Arrendatorernas ställning förstärktes. Vräkning skulle endast kunna ske efter domstolsutslag. Jordägaren blev ensam ansvarig för skatter och vissa avgifter och en del produktionskostnader som gödning och bekämpningsmedel skulle delas mellan arrendator och jordägare. Denne förbjöds också att ta ut obetalt arbete av arrendatorn eller extra avgifter utöver arrendet.

När lagen antogs i delstatsparlamentet ändrades den på några väsentliga punkter, alla till jordägarnas fördel.

Lagens tillämpning

Det är nödvändigt att försöka förstå maktrelationerna på den pakistanska landsbygden för att förstå lagens tillämpning. Godsägarna har ett dominerande inflytande inom sina respektive områden och påverkar direkt livet för de flesta som bor där. Jordägande ger ekonomisk och politisk makt likaväl som status. De stora jordägarna har goda kanaler till förvaltning och politiker och kan mobilisera resurser av alla de slag.

Mot dom står en klass arrendatorer och små självägande bönder, socialt och ekonomiskt förtryckta. De är illa informerade, kan inte läsa eller skriva och är oorganiserade. Inte sällan blir de manipulerade av smarta jordägare som vänder dem mot varandra. Landsbygden är fortfarande knappt alls organiserad efter klasslinjer utan istället utnyttjas lokala beroendeförhållanden, religiösa och språkliga olikheter för att binda bönder och arbetare till godsägarfamiljerna, som använder dem för sina interna strider. Även de småbönder som helt förstår jordreformen kommer att få mycket svårt att dra nytta av den. Godsägarna har alla trumf på hand.

Den pakistanska småbonden har ingenting att vänta av 1972 års jordreform.

Genomförandet av lagen överlämnades till jordskattförvaltningen, genom tiderna känd för att vara helt korruperad, inte minst på de lägre nivåerna. Ofta är tjänstemännen helt i händerna på de stora jordägarna som använder dem mot sina arrendatorer. Jordreformen ökade denna förvaltnings ansvar och makt, medan inget fanns stadgat eller egentligen förberett för ett folkligt inflytande. De bondeföreningar som växte fram fick aldrig någon större betydelse. Inte heller bidrog PPP till att organisera de politiska och folkliga organ som hade kunnat pressa på tillämpningen av lagen och stoppa kryphål och missbruk.

De onda aningarna har också besannats. Tusentals arrendatorer vräktes strax efter lagens tillkomst. Bönder som sökte

skydd och hjälp hos myndigheterna blev hårt förföljda. Flera PPP anslutna parlaments-ledamöter deltog själva aktivt i sådana händelser.

Regeringen hade beräknat att 1 miljon hektar, motsvarande mindre än 2% av den odlingsbara arealen skulle konfiskeras enligt den nya lagen. Men eftersom jordtaget beräknas efter individ och inte efter familj, och då de flesta storgodsägare varit förutseende nog att fördela sina ägor på barn och andra släktingar långt innan lagen kom till, kommer den att beröra betydligt mindre jord. De alternativa normerna för jordtakets beräkning, de sk produktionsenheterna har också i verkligheten visat sig höja det reella taket till närmare det dubbla. Därmed reducerades jordreformen till en obetydlighet. 1973 hade bara 40.000 eller 2% av alla arrendatorer berörts av reformen. I slutet av 1974 hade endast 350.000 hektar jord berörts, dvs endast en tredjedel av den areal som drogs in under 1959 års jordreform.

Vissa effekter har å andra sidan visat sig vara tveeggade. Reglerna om jordägarens totala ansvar för skatter mm har visserligen gynnat arrendatorerna, men små jordägare har inte orkat med denna nya kostnad och har i sin tur tvingats vräka sina arrendatorer. För att rätta till detta genomfördes år 1975 en skattesänkning för de minsta gårdarna medan skatterna på de större fördubblades.

Allvarigare är den mekanisering som jordreformen i likhet med 1959 års reform kraftigt gynnar. Bara de redan rika ägarna kan dra nytta av denna nya teknik, som snabbt gör betydande delar av arbetskraften överflödig. Övergången till ett kapitalistiskt och marknadsinriktat jordbruk slår hårt mot de små bönderna som inte kan hänga med. Det svaga besittningsskyddet för arrendatorerna har inte kunnat förhindra fortsatta vräkningar och alla tecken tyder på att de arbetslösa skaror på landsbygden har ökat betydligt efter reformen.

Jordreformen i Pakistan visar bl a att det politiska systemet i landet inte ens under en regering med vissa progressiva inslag som PPP förmår att förvandla bondemajoritetens krav på en rättvis fördelning av jorden till effektiva utvecklingsprogram. Det är troligt att de utfästelser som Bhutto gjorde under 1977 års valrörelse att skärpa jordreformen i viss utsträckning bidrog till hans fall. Hans maktbas urholkades alltmer, inte minst därför att han och hans parti aldrig på allvar vågade lita till de förtryckta massornas politiska mobilisering.

Under Ziaul Haques militärregim, där de feodala och reaktionära krafterna är än starkare företrädna, har resterna av den militanta bonderörelsen krossats. Förändringar i jordreforms-lagstiftningen till de stora jordägarnas fördel har utlovats av regimen, men några drastiska ändringar blir det troligen inte av rädsla för alltför våldsamma reaktioner. Däremot torde tillämpningen av lagen att gå än långsammare än tidigare.

INDIEN

Erfarenheter

från ett fiskekooperativ

Nalini Najer är drygt trettio år gammal. Hon kommer från en välutbildad katolsk medelklassfamilj och har själv en akademisk examen. Hon har dock inte följt den väg som hade förväntats av henne, statusjobb och äktenskap, utan hon har i stället ägnat tio år av sitt liv åt ett fiskekooperativ i byn Marianad i Kerala i sydvästra Indien.

Under det sista året har hon försökt att analysera och utvärdera arbetet där genom att besöka fiskebyar och fiskekooperativ i andra delar av Indien för att ta del av erfarenheterna därifrån och jämföra med sina egna.

När Nalini nyligen besökte Sverige, inbjuden av Svenska Kyrkans Mission, träffade Sydasienbulletinen henne, och hon berättade då om fiskarnas problem och om arbetet med att bygga upp ett fiskekooperativ.

SAB (Sydasienbulletinen): Hur började ni arbeta?

NN (Nalini Najer): För åtta nio år sedan gjorde vi en analys av fisket som visade för det första att fisket var lönande, och för det andra att det redan bedrevs med vetenskapliga metoder. Orsaken till fiskarnas fattigdom var att dom inte kontrollerade försäljningen, och att dom var arbetslösa halva året, för fisket är ett säsongarbete. Vår analys visade att om bara fiskarna fick kontroll över försäljningen skulle deras inkomster öka. Om de dessutom fick tillgång till flera slags nät - för olika fisksorter och skilda säsonger - skulle de kunna arbeta ytterligare ett par månader varje år.

SAB: Var det så ni startade?

NN: Ja vi beslöt att arbeta med dessa båda problem, vad som händer med fiskarens fångst och varför han inte använder sig av olika typer av nät.

SAB: Vad fann ni för orsaker?

NN: Först av allt att fiskarna tvingades att skuldsätta sig, ofta för att de var arbetslösa under långa perioder. Det kunde också bero på sjukdom eller giftemål. Räntans storlek varierar beroende på lånets storlek eller på hur fort man behöver pengarna. Vanligen är den omkring sextio procent per år. Lånet betalas tillbaka på olika sätt. Antingen i form av kontanter eller också kräver penningutlånaren att få sälja fiskarens fångst på marknaden under ett antal år. Därtill ägs stranden av stora jordägare. I vår by till exempel ägs stranden av en person, som är både jordägare, penningutlånare och affärsman. Därför måste alla som bor längs stranden sälja sin fångst genom honom, eller ge honom fem procent av fångsten varje dag. Fiskarna vet sällan hur mycket deras fisk inbringar på marknaden, utan är helt beroende av jordägarens godtycke. Följdaktligen försökte vi få fiskarna att inse dessa problem

och även nyttan av att börja samarbeta. Vårt huvudsakliga mål var att skapa en länk mellan försäljningen av fisk och kreditgivningen, d v s fisken såldes av kooperativet. Vi ingrep inte på annat sätt än att kooperativet blev mellanhand och kreditgivare. Om en fiskare tvingades låna pengar, drogs dagligen en liten del av från hans fångst tills han betalt tillbaka allt. Vi har inte haft något fall där inte en fiskare betalt tillbaka sin skuld inom sju månader. Gradvis började fiskarna att köpa olika typer av nät och ibland även två kataraner, för till vissa nät behövs sådana.

Produktionen har stigit. Delstaten Keralas statistik visar att en fiskares inkomst är omkring 300 rupier (ca 150 kr) per år. I vårt kooperativ är den 300 rupier per månad. Detta visar bara hur vinstgivande fisket är, och att de statliga kooperativen inte fungerar. Regeringens planer går ut på att utvidga fiskeindustrin och höja produktiviteten, men inte att höja levnadsstandarderna för fiskarna. Därför går åttio procent av de statliga anslagen för utveckling av fiskenäringen till den mekaniserade sektorn, medan åttio procent av den totala produktionen fortfarande kommer från den traditionella sektorn.

SAB: Vilken organisation ligger bakom kooperativet?

NN: Kyrkan startade det hela år 1959 när kommunisterna fick regeringsmakten i Kerala. Kyrkan var rädd för att den skulle motarbetas av delstatsregeringen eftersom den ägde stora jordegendomar och flera skolor. Kyrkan började så organisera människor för att störta regeringen. Fiskarna var deras naturliga allierade. De flesta av dem är kristna och för dem står kyrkan i centrum för deras sociala liv. Valdsamma demonstrationer ägde rum och många fiskare sårades eller dödades. Efter detta insåg kyrkan att de måste göra något för fiskarna.

1960-talet var utvecklingens decennium och de europeiska länderna tävlade om att ge bistånd. Biskopen av Trivandrum var den förste att dra nytta av detta. Han visste inte vad han skulle göra med pengarna, utan distribuerade dem bara till människorna längs kusten och uppmanade dem att köpa bättre nät. Men det misslyckades, som det vanligen gör när giriga människor drar nytta av situationen. Efter två år bildade biskopen en organisation och inbjöd utländska volontärer att hjälpa till. Men de arbetade i första hand med kvinnor och hälsoproblem. Till sist, när vi var bättre organiserade och hade skapat kontakter med fiskarna, bad vi kyrkan att få bli en självständig grupp.

SAB: Samarbetar ni fortfarande med kyrkan?

NN: Fiskarna är kristna, så på så sätt har vi kontakt med kyrkan. Den betalar också genom en organisation tre heltids-antällda medarbetare. Men officiellt är vi inte bundna till kyrkan.

SAB: Så kooperativet arbetar med kreditgivning och försäljning, vilket tidigare var det sätt på vilket fiskarna exploaterades?

NN: Ja, men inte helt och hållet, da kooperativet endast lanar ut pengar till produktiva ändamål. Det finns fortfarande plats för penningutlanare.

SAB: I ditt arbete med kooperativet måste du ha stött på motstånd från redan etablerade intressen?

NN: Ja, och det fortsätter. Vid vissa tidpunkter har det tagit sig våldsamma uttryck som till exempel slagsmål. Ibland skickas busar för att klå upp fiskarna.

SAB: Finns det några andra problem?

NN: Ja. Kooperativet försökte sälja direkt till konsumenterna, men vi misslyckades. Vi kan inte konkurrera på den öppna marknaden. De moderna trålarna fångar en mängd »skräpfisk» som säljs billigt. Kooperativet är också geografiskt begränsat vilket reducerar antalet fisksorter, och stadsbefolkningen vill ha mer att välja mellan, än vad vi kan erbjuda. Efterfrågan är stor på fisk. Trålarna fiskar tonvis med fisk på stort avstånd från kusten. En katamaran kan ta endast fyrtio kg fisk per gång. Den är långsam också och kan inte gå ut så långt till havs. Allt detta gör det svårt för oss att konkurrera på den öppna marknaden.

En av Indiens 1800 fiskebyar längs den 6000 km långa kusten. (Det motsvarar ungefär avståndet Sverige-Indien)

SAB: Vilka är medlemmar i kooperativet?

NN: Endast fiskarna. Det är de som beslutar om framtida förändringar.

SAB: Har familjelivet förändrats genom kooperativet?

NN: Ja och det i positiv riktning. Kvinnorna behöver till exempel inte längre gå till marknaden för att sälja fangsten. De får mer tid över till barnen och för diskussioner. Tidigare sålde kvinnorna fangsten och skaffade på så sätt familjen pengar, men det var mannen som höll i planboken. Nu har vi särskilda konton för kvinnorna, som männen inte känner till, och som de kan använda till hushållsutgifter, vid sjukdom, fester etc. Antalet konton minskar emellertid, då kvinnorna inte deltar i försäljningen i samma utsträckning som förr. Å andra sidan deltar de aktivt i kooperativets arbete och i dess diskussioner.

SAB: Finns det flera privata kooperativ? Vilka är deras erfarenheter?

NN: Det finns några få, men vi arbetar alla olika på grund av att problemen varierar i olika områden. I ett område exempelvis hade man problem med försäljningen. Den plats där fisken såldes ägdes av en kvinna som tog ut en hög avgift från alla som kom för att sälja sina produkter där. Då beslöt fiskarna att flytta försäljningen till en annan plats. Då kollapsade hela handeln, för när fiskarna flyttade följde de andra försäljarna efter. Men i många byar var motståndet alldeles för starkt för att man skulle kunna bilda ett kooperativ, och idag finns endast tre byar där kooperativen har lyckats.

SAB: Hur många människor berörs av kooperativen?

NN: I vår by deltar omkring 200 familjer.

SAB: Finns det familjer, som inte deltar?

NN: Omkring 100 familjer är inte medlemmar på grund av olika orsaker som skuldsättning, eller så kan de vara bosatta på någon stor jordägares mark eller komma från någon annan by. Det är ett krav att man ska ha bott i byn mer än sex månader för att få bli medlem i kooperativet.

SAB: Hur arbetar de statliga kooperativen?

NN: Det finns omkring tusen statliga fiskekooperativ. Endast en handfull av dem fungerar. Vårt kooperativ är det enda som sköter försäljningen åt sina medlemmar. Naturligtvis har vi problem, maktkonflikter. Det tar lång tid att fatta beslut då 200 fiskare ska ta del i beslutet. Alla måste informeras och utan ett möte kan inte några beslut fattas.

Det traditionella fisket svarar för 70% av den totala fangsten, men får bara en blygsam del av de resurser som den indiska staten anslår för fiskets utveckling.

SAB: Är det största problemet med de statliga kooperativen att de även har andra än fiskare som medlemmar?

NN: Javisst. I verkligheten finns många av de tusen kooperativen bara på pappret. En person skriver till exempel femtio namn på ett papper och ansöker om statliga lån. Han får det! Till råga på allt vet inte fiskarna om att de dragit på sig dessa lån, eftersom affärsmannen gör det utan deras vetskap. Detta är mycket vanligt på landsbygden. Man måste verkligen ha klart för sig vilka som startade den kooperativa rörelsen i Indien. Den startades av den härskande klassen, av Kongresspartiet!

SAB: Var CPI-regeringen bättre? (CPI - Communist Party of India)

NN: Den sista CPI-regeringen som leddes av Achuta Menon försökte skapa stabilitet. Den höjde arbetarnas löner och försökte sig på en jordreform. Men den var mycket hård mot alla fackföreningar som försökte strejka. För kooperativen förändrades ingenting.

SAB: Detta betyder att ett kooperativ av er typ kommer i konflikt med den statsapparat, som försvarar de etablerades intressen. Har ni därför gått in för att göra era medlemmar politiskt medvetna? Har ni någonsin sökt sätta in dessa lokala konflikter i ett större sammanhang?

NN: Detta är vad några av våra medlemmar upplever som ett misslyckande. Fiskarna har genom att de är kristna stått i ett motsattsförhållande till vänsterrörelsen. Vid det senaste valet till exempel blev några av oss som sympatiserade med CPI (M) - Communist Party of India (Marxist) - helt utfrusna. I en by känner alla varandra. Våra vänner från CPI (M) var kända av byinnevånarna, som själva tillhörde Kongresspartiet. Det är inte bara det att fiskarna är kristna, utan också det faktum att vi inte från början lyckades förklara klassmotsättningarna. Resultatet är att endast arbeta med ekonomiska förbättringar leder till att fiskarna utestängs från en vidare överblick och från andra människor. Jag tror inte att vi varit framgångsrika ur den synvinkeln.

SAB: Så din erfarenhet är att försök av er typ kommer att misslyckas, om de inte kopplas till politiskt arbete och till politiskt medvetandegörande?

NN: Ja, vi kom fram till denna slutsats genom vår erfarenhet. Men vad som är olyckligt är vad som kommer att hända med fiskarna. Jag kan tänka om, för jag är fri, men fiskaren är bunden. Hur fri är han att ändra politisk uppfattning?

FAKTARUTA

I Indien är omkring 10 miljoner människor beroende av fisket för sin försörjning. Fångstområdet är stort och den möjliga fångsten är enorm, men bara 20% av kapaciteten utnyttjas. Fiskarnas förtjänst försvinner ofta direkt i andras fickor. Det kan vara affärsmän, penningutlånare eller strandägare. Man skall inte föreställa sig Indiens fiskare som egna företagare, snarare är de dagavlönade arbetare som äger varken båt eller nät. Ett okänt antal av dem är t o m »bonded labourers», ett slags havets livegna.

Utvecklingen på senare år har fört med sig nya hot mot fiskarna. En modern fiskeflotta byggs upp och trålare och stora flytande fiskefabriker blir allt värre konkurrenter till det traditionella fisket. Också de multinationella bolagen har fått upp ögonen för det lönande fisket runt Indiens kuster, framför allt gäller det exporten av räkor.

NEPAL

Att förlora mark

Följande artikel – vår första om Nepal – är ett utdrag från Erik Eckholms bok »LOSING GROUND , *Environmental Stress and World Food Prospects*. Boken är en mycket klar och lättläst introduktion till miljöförstörelsen världen runt och de ekonomiska och sociala kriser som följer i dess spår. Eckholm diskuterar bl a skogs-skövling, öknarnas utbredning, erosion i bergstrakter, svedjebbruk, bevattningsproblem och rovfiske. Han varnar för att de hittills skogsbeklädda bergen i Nepal och Indien kommer att förvandlas till något som liknar de kala bergen i Afghanistan. Eckholm poängterar att miljöproblemen inte går att skilja från den politiska och ekonomiska utvecklingen och säger: »De som är oroad av den världsomfattande miljöförstörelsen och dess konsekvenser har inget annat val än att kasta sig in i politikens malström».

Det finns ingen bättre plats att börja en undersökning av miljöproblem i bergslandskap än i Nepal. Miljöförstörelsens ekologiska konsekvenser har inte varit så snabba och tydliga någon annanstans. Detta kungadöme med tolv miljoner invånare är med asiatiska mått en mycket liten stat, det bildar kärnan i ett av världens strategiska ekologiska nervcentra. Himalayas bergskedja sträcker sig från Afghanistan genom Pakistan, Indien, Nepal och Bhutan till Burma och påverkar levnadsförhållandena för hundratals miljoner människor. Från Himalaya flyter den indiska subkontinentens största floder - Indus, Ganges och Brahmaputra, som varje år skänker liv åt och ibland tar liv i Pakistan, Indien och Bangladesh

Himalayas storslagna vyer, som ett exotiskt Shangri-la med sina pagoder och rofyllda byar klättrande på Himalayas sluttningar. Den färgstarka otidsenliga kröningen av landets kung i början av 1975 gav upphov till ett otal artiklar om kungarikets charm i den internationella pressen, och bilder av framstående gäster ställde t o m kungaparet i skugga i världens skvallerpalter.

Denna fasad av romantik och skönhet förblir orörd, men bakom den pågår en stor mänsklig tragedi. På grund av befolkningstillväxten och de ålderdomliga jordbruksmetoderna tvingas bönderna odla upp allt brantare sluttningar, där det är svårt att tjäna sitt uppehälle trots den högt utvecklade terrassodlingen. Därtill kommer att byborna tvingas allt längre bort från sina hem för att samla foder och ved, med följd att de flesta byarna omges av en allt vidare cirkel av kala bergssidor. Trädbeståndet, som med sina rötter binder jorden, håller snabbt på att gå förlorat. Himalaya, denna taggiga och geologiskt unga bergskedja hör till de lättast eroderade bergskedjorna i världen. De återkommande jordskreden förorsakar förlust i liv och egendom och skördarna förstörs.

Sjunkande levnadsstandard

1960-talet medförde en rekordartad ekonomisk tillväxt för de flesta av världens fattiga länder. Men för de 7,5 miljoner nepaleser som lever i bergstrakterna innebar årtiondet en klart försämrad levnadsstandard, både enligt Världsbanken och inhemska ekonomer. Inkomsten per person, som redan låg gott och väl under 100 dollar per år, minskar fortfarande liksom matproduktionen per person. Undernäring är vanlig och orsakar tillsammans med en nästan total brist på modern sjukvård en mycket stor spädbarnsdödlighet. Så många som trehundra av tusen födda barn, i Nepals bergstrakter, dör innan de blir ett år gamla.

Den jord som av floderna förs ned till Indien och Bangladesh är nu Nepals mest värdefulla exportvara, men en vara som Nepal inte får den minsta ersättning för. I samma takt som den bördiga myllan förs bort sjunker bergstrakternas produktivitet, medan å andra sidan efterfrågan på mat obönhörligen växer. En del terrasser underhålls på ett mycket kunnigt sätt och är ekologiskt stabila, andra brukas trots minskande produktivitet och åter andra utarmas helt och måste överges. I landets mest tätbefolkade delar, de östra bergstrakterna, utgörs hela 38 procent av den totala landarealen av övergivna åkrar. Så snart dessa sluttningar, berövade på sin skyddande vegetation, utsätts för monsunens våldsamma slagregn går den bästa mulden förlorad. Risken är stor att människorna aldrig mer kommer att kunna bruka jorden.

Den kraftigt tilltagande erosionen är den främsta orsaken till den minskande avkastningen. Det finns emellertid även en annan orsak. Nepalesiska bönder har alltid gödslat sina åkrar med kreatursspillning, men i en del områden får åkrarna nu mindre gödsel än tidigare - långt mindre än vad som behövs för att bevara jordens bördighet. Detta beror delvis på att boskapsstammen inte har ökat lika snabbt som den odlade arealen. Än mer ödesdigert är att bönderna har tvingats allt längre bort för att samla ved och till slut har de inte haft något annat alternativ än att använda kreatursspillningen som bränsle i stället för till gödsel.

Kvinnan plockar löv i toppen på sal-trädet för att ge som foder till boskapen, som redan betat rent på marken. Snart är jorden helt utlämnad åt erosionens krafter, ett öde som redan drabbat stora delar av Nepals bergstrakter.

Det förlorade paradiset

Nepal förtjänar de starkaste superlativer. Här finns världens högsta berg och landskapet varierar från Mount Everests glaciärer till varma tropiska skogar i den södra delen av landet. Men i detta land med en oöverträffat vacker natur lever människor i djupaste fattigdom. Nepal står också inför vad som kanske är ett av världens mest akuta jorderosionsproblem.

Den gängse föreställningen skiljer sig sällan så kraftigt från verkligheten som i Nepals fall. Landets är mest känt för

Om Nepal bara omfattade Himalayas berg skulle landet nu vara mycket nära en ekonomisk och ekologisk kollaps. Lyckligtvis sträcker sig Nepals gränser längre söderut och innesluter också ett landområde som kallas Terai. Detta område är ännu tämligen outnyttjat och är en del av det vidsträckta nordindiska slättlandet, ett av världens bördigaste jordbruksområden. Terai drabbas årligen av översvämningar och täcks av vidsträckta skogar. Området var före 1950 malariainfektat, vilket hindrade en mer omfattande bosättning där. Men så snart en effektiv malariabekämpning startades på 50-talet var en kolonisering oundviklig, eftersom Terai i norr gränsade till ett tätbefolkat bergsområde med allt sämre ekonomiska förutsättningar och i söder till det överbefolkade indiska slättlandet.

Nykolonisering

Den nepalesiska regeringen är medveten om att en kontrollerad bosättning av Terai är ett mycket viktigt steg som måste tas för att lätta på befolkningstrycket i bergsområdena, men den saknar möjlighet att genomföra en kontrollerad befolkningsomflyttning. Mellan 1964 och 1974 delade regeringen ut 77 700 hektar skogsmark i Terai till nybyggarna. Tre gånger denna areal lades emellertid illegalt under plögen av kolonistörer från bergen eller - mer anmärkningsvärt - från Indien. Befolkningstillväxten i Nepal är i genomsnitt omkring 2,3 procent, men i Terai ligger den på 3,6 procent och i bergstrakterna hålls den genom utflyttningen nere på 1,3 procent.

Tillgången på outnyttjad odlingsbar mark i Terai ger Nepal en respit att komma ut ur det järngrepp som befolkningsökningen, jordförstörelsen och den minskande produktiviteten håller landet i. Fristens längd överdrivs dock ofta av både en del nepaleser och av andra. Analyser av satellitfotografier visar att mindre än hälften av de återstående 750 000 hektaren skogsmark i Terai lämpar sig för uppodling. Resten är till stor del för brant eller vattensjuk, eller behövs som skogsmark för att tygla floder. Om inflyttningen till Terai fortsätter i samma takt som under de senaste tio åren kommer all odlingsbar mark där att vara uppodlad inom drygt sex år.

Den hänsynslösa koloniseringen av Terai har redan krävt sitt pris. Fastän jorden är av god kvalitet minskar gradvis Terais jordbruksöverskott som en följd av de primitiva jordbruksmetoderna och det faktum att regionens befolkning fördubblas vart tjugonde år. Detta överskott höll tidigare Nepals ekonomi i balans. Om den nuvarande utvecklingen fortsätter kan det mycket väl hända att Nepal, som länge exporterat jordbruksprodukter till Indien, kommer att tvingas börja importera livsmedel i stället - om man har hårdvaluta att betala med.

En hektar odlad jord i Nepals bergstrakter måste i dag i genomsnitt försörja nio personer, vilket är jämförbart med situationen i Bangladesh och Java, där betydligt bördigare jord och ett bättre utbyggt bevattningssystem ofta tillåter flera skördar per år. Och den nepalesiska regeringen inser att i bergstrakterna »finns det absolut inte någon möjlighet att odla upp ny mark».

Om Nepal ska kunna undvika en akut livsmedelskris krävs i stället för en ytterligare uppodling, en modernisering av jord-

bruket genom t ex bättre utsäden, nya odlingsmetoder och en jordreform. Avkastningen av de bästa jordarna måste ökas drastiskt för att stoppa den farliga nyodlingen. Möjligheterna att öka avkastningen är troligen störst i Terai, men inte heller bergstrakterna får försummas i framtiden. Kolonisering är en temporär utväg, ingen långsiktig lösning. En stor del av landets befolkning kommer alltid att leva i bergen, oavsett levnadsstandarderna där, och snart kommer det hur som helst inte att finnas någon möjlighet att bosätta sig någon annanstans. Dessutom kräver miljöförstörelsen i bergen ett högt, om ännu okänt pris av Terais produktionskapacitet. De som bor längs flodstränderna berättar för regeringstjänstemän att det allt oftare händer att floderna svämmar över. Därutöver har experter lagt märke till att många av Terais flodbäddar höjer sig mellan 15 och 30 cm per år. Detta innebär inte bara att floderna också under normala monsuner blir bredare, utan även att de ändrar sitt lopp och därmed förstör bra jordbruksmark.

Karta över Nepal som visar de största floderna. De rinner söderut där de alla förenar sig med Ganges. Det prickade partiet visar Terai, ett slättland, som är den enda del av landet där det finns utrymme för nyodling.

Den nepalesiska statens hållning

De olika folken i Nepal har aldrig tidigare i sin historia behövt brottas med en så allvarlig brist på jordbruksmark. Även om det alltid har varit nödvändigt att använda terrassodlingar i bergstrakterna har aldrig behovet av en nationell markpolitik varit så stort som nu. Det är fascinerande att läsa igenom de rapporter som västerländska skogsvårdare har skrivit under 50- och 60-talen. Så tidigt som 1954 skrev en av FN utsänd expert att skövlingen av skogarna i bergen höll på att leda till en katastrof och »att erosionen orsakar inte bara förlust av egendom utan också av människoliv». En av hans efterträdare skrev år 1967 efter att ha tillbringat fem-tydliga frustrerande - år i landet: »Det verkar oerhört att i ett fattigt bergigt land som Nepal, de under monsunen av jord brunfärgade floderna ska få flyta obemärkta, trots att varje kvadratmeter jord är dyrbar och behövs för livets nödtorft. Det är oerhört att inte detta skulle betyda någonting för den stora majoriteten av folket, trots att floderna för alltid underminerar själva grunden för mänsklig liv.»

Men numer är det svårt att blunda för förstörelsens omfatt-

ning, och ansträngningar, både inom och utanför den nepalesiska regeringen, har resulterat i en ny förståelse för naturens ömtålighet. Landets inflytelserika planeringskommission uttryckte nyligen sin oro i alarmerande ordalag. Jorderosionen, fruktar kommissionen, har »snart nått ett stadium utan återvändo. ... Det är helt klart att om den nuvarande utvecklingen fortsätter kan det leda till att ett ökenliknande ekologiskt system uppstår i bergstrakterna».

Att omsätta administrationens medvetenhet till meningsfulla program är ingen enkel uppgift, särskilt inte i ett land med så begränsade resurser och unika transport- och kommunikationsproblem som Nepal. I augusti 1974 inrättades till slut en avdelning för mark- och vattenskydd inom skogsdepartementet. Man hoppas kunna sätta igång demonstrationsprojekt i olika byar runt om i landet. Men i början av 1975 hade denna avdelning bara 67 anställda, varav mindre än en tredjedel hade adekvat utbildning. Enligt den nationella utvecklingsplanen skall denna avdelning förstärkas med 100 anställda under de kommande fem åren - en mager början.

Terassodlingen på bilden har måst överges efter att monsunens slagregn sköljt bort det bördiga jordlagret. Frågan är om någon som helst växtlighet kommer att kunna slå rot på dessa övergivna terasser.

De ålderdomliga jordbruksmetoderna och befolkningstrycket tvingar de nepalesiska bönderna att odla upp allt brantare bergssluttningar.

Situationen i grannländerna

Eftersom de indiska myndigheterna har fattat de oundvikliga följderna av Nepals miljöförstöring har de uppmuntrat nepaleserna att verkligen gripa sig an problemen. De har till och med givit ett begränsat stöd till markforskningen. När slammassorna hotade en indisk dam- och bevattningsanläggning i Kosi-floden vid den nepalesiska gränsen, utrustade Indien år 1969 en forskningsexpedition till den nepalesiska delen av Kosis dräneringsområde. Forskarlaget fastställde att även om en kraftig jorderosion var oundviklig under de givna geologiska förutsättningarna, så var en betydande del av slammet en följd av felaktiga jordbruksmetoder och ett för hårt utnyttjande av de branta bergssluttningarna till betesmarker. Tyvärr hade laget inte möjlighet att undersöka erosionens omfattning i Tibets del av Kosis dräneringsområde, vilket är nästan lika stort som Nepals. Laget varnade för att Kosis dräneringsområde, som omfattar nästan hela östra Nepal, nu var »ett av de mest eroderade områdena i världen», och att »sluttningarna snabbt håller på att förlora sin jord. Därmed omöjliggörs inte bara jordbruk utan all typ av växtlighet. I Indien är man med rätta bekymrad över den fortgående miljöförstörelsen i Nepal. Men faktum är att praktiskt taget samma problem i ännu större omfattning drabbar bergstrakterna i själva Indien, i delstater som Himachal Pradesh, Uttar Pradesh, Assam, Jammu och Kashmir.

Om vi förflyttar oss längre västerut i Himalaya till norra Pakistan och vidare till Afghanistan är framtidsutsikterna där knappast mer uppmuntrande. Bägge länderna är till stora delar förbrända och ökenartade, vilket innebär att de få skogar som finns, är särskilt utsatta. Afghanistans till stora delar karga och ofruktsamma landskap är ett varnande exempel på vad som är att vänta för delar av Pakistan, Indien och Nepal om den nuvarande utvecklingen får fortsätta.

INDIEN: *Rättvisans gränser*

Enligt dom flesta bedömare kännetecknas statsmakten i länder som Indien och Pakistan av en oförmåga eller ovilja att driva fram någon utveckling värd namnet. Vare sig man som Gunnar Myrdal talar om den »mjuka staten» eller som mer historiskt orienterade forskare, om den »postkoloniala staten», verkar Sydasiens centraliserade och gigantiska statsapparater närmast utvecklingspolitiskt impotenta. Genom att vare sig motverka eller direkt främja enskilda dominerande samhälls- och klassintressen framstår utvecklingspolitiken i det långa loppet som osammanhängande och kraftlös. Och det tycks inte ens skiftningar i regimernas politiska färg kunna ändra på.

Det är uppenbart att det inte räcker med att hänvisa till korruptionen, till dom nog så påtagliga inhemska klassintressena eller till det utländska beroendet. Man måste också förstå den egendomliga och delvis slutna värld som staten i sig själv utgör. Hittills har den kanske största svårigheten varit att man saknat en detaljerad och tillförlitlig information om hur beslut faktiskt fattas, vilka intressen, värderingar och sociala relationer som styr statsapparaters sätt att fungera.

Under det sista året har emellertid två publikationer utkommit i Indien som tillsammans ger en unik inblick i det väldiga indiska statsmaskineriet. Den ojämförligt viktigaste är den s.k. Shah-kommissionens rapport som utkom under våren och sommaren 1978 och som på ett bra sätt kompletteras av boken *The Shah Commission Begins* (Shah-kommissionen börjar) av de indiska journalisterna John Dayal och Ajun Bose. Shah-kommissionen var den största och viktigaste av de undersökningskommissioner som den nybildade Janataregeringen tillsatte efter parlamentsvalen i mars 1977. Kommissionens uppdrag var tämligen överväldigande, nämligen att »granska alla klagomål om övergrepp, tjänstefel och maktmissbruk begångna under undantagstillståndet.....och alla därtill hörande ärenden».

Av boken *The Shah Commission Begins* framgår att kommissionen främst kom till för att ge Janata-regeringen ett sken av att vilja ta itu med dom ansvariga för undantagstillståndet, vilket var det enda av partiets vallöften som egentligen hade betydelse för väljarna. Samtidigt skulle den politiskt farliga och oberäkneliga rivalen Indira Gandhi hållas på sträckbänken för en avsevärd tid.

Men det skulle vara ett misstag att därför enbart se Shah-rapporten som ett politiskt inlägg, intressant kanske men tidsbundet och underordnat den politiska utvecklingen i stort. Rapporten bygger på 46.000 inkomna klagomål varav nästan 2.500 ägnades en ingående granskning. Av dess totalt 26 kapitel utgör huvuddelen en tematisk genomgång av undantagstillståndets värsta övergrepp, däribland tvångssteriliseringarna, rivningarna av slumområden och tvångsflyttningarna av dess invånare, presscensuren, massarresteringarna av politiska motståndare, osv. De övriga kapitlen ger en detaljerad redovisning av förspillet till undantagstillståndet och en sammanfattande översikt av kommissionens arbete och resultat.

Eftersom värdet av Shah-kommissionens genomgång av undantagstillståndet ligger just i dess omfång och detaljrikedom snarare än i dess diskussion av ansvarsfrågor, skall jag här bara redogöra för några intryck som rapporten ger av den indiska politiken och förvaltningen. Ett första intryck är vad kommissionens ordförande, domaren J C Shah, själv misströstande betecknat som en förfärande brist på civillikhet på alla nivåer, bland politiker lika väl som byråkrater. Ett av rapportens många exempel på detta är hur Indiens president mot sin övertygelse lydigt skriver under den av Indira Gandhi överskickade proklamationen av undantagstillstånd, varvid han endast insisterar på att det i texten inte skall framstå som om det var han som ansåg detta steg nödvändigt för nationens säkerhet.

Ett annat intryck man får är att denna brist på civillikhet inte har med en bristande moral att göra utan tvärtom att det är den moral som styr det offentliga livet. På kommissionens förfrågan om en högre polistjänsteman inte ansåg att han gjorde fel och bröt mot lagen när han arresterade en uppenbarligen oskyldig person, svarade denne att ja, men en order uppifrån är viktigare än alla lagar. Han tillade något kryptiskt att så borde det ju inte vara men då fick man ändra på lagarna! Kanske det mest slående ändå är hur synen på befolkningen och då särskilt de fattiga präglas av att deras enda existensberättigande är att utgöra objekt för den statliga utvecklingspolitiken. Därmed följer att om folk gör som de blivit tillsagda så kallas detta för ett utvecklingsprojekt, om inte så fungerar samma åtgärd som en bestraffning och ses också som sådan av statsmakternas företrädare. Som delstaten Haryanas dåvarande chefsminister uttryckte det när han förklarade inför kommissionen varför han beordrat in militär och polis för att tvångssterilisera en motsträvig by: »Dom hade ju vanärat delstatens namn!»

Vad både boken och Shah-rapporten leder fram till är att det intensiva förtryck som den indiska statsmakten öppet hemföll åt mellan åren 1975 och 1977 inte har varit och sannolikt inte heller kommer att bli föremål för någon mer ingående offentlig debatt. Dom dåvarande makthavarna har naturligtvis inget intresse att dra fram sitt eget maktmissbruk i dagsljuset, men även dom nuvarande har visat ett pafallande ljumt intresse för Shah-rapportens innehåll.

Den oundvikliga slutsatsen är att vad Indira Gandhi gjorde genom undantagstillståndet endast till formen skiljer sig från vad Janataregimen nu gör och vad varje makthavare som ser de fattigas missnöje som ett hot måste göra - att utsätta dom för ett permanent undantagstillstånd. Deras protester mot ett aldrig upphörande förtryck fångas upp och utnyttjas av grupper som efter hand förvandlar parollen »utrota fattigdomen» till att i praktisk politik gripa sig an att utrota dom fattiga. Och åtminstone på den punkten kan den indiska staten knappast sägas vara »mjuk» eller bedriva en sammanhängande och kraftlös utvecklingspolitik.

* * * * *

(Från *Obs-kulturkvarten*, P 1, den 19.1 79. Ett inlägg av Gordon Tamm.)

कार्यालय
शाह जांच आयोग
OFFICE OF
SHAH COMMISSION OF
INQUIRY

Brev från Bangladesh

Med detta brev vill fadern till den svårt sjuke A S M Abdur Rab, generalsekreterare i JSD (Nationella Socialistpartiet), göra omvärlden uppmärksam på det politiska förtryck som råder i Bangladesh.

Min son A S M Abdur Rab (generalsekreterare i JSD) beskötts, sårades och arresterades den 17 mars 1974, tillsammans med f d major M A Jalil (ordförande i JSD). De ledde en demonstration, med mer än 100 000 deltagare, som tågade till Mujib-regeringens inrikesministers hem för att överlämna ett »memorandum» från de arbetande massorna.

Efter arresteringen kastades min son in i en cell avsedd för »dödsdömda», alldeles intill en cell med »sinnessjuka». Han förflyttades mellan många olika fängelser och placerades alltid i isoleringscell. Trots alla ansträngningar fick jag inte träffa min son.

Alltsedan 1974 har min son lidit av ett flertal sjukdomar som magsår, kronisk dysenteri, inflammation i mandlarna, bihåleinflammation etc. Han fick dock inte någon som helst vård.

Efter revolten den 7 november 1975 släpptes min son, för att åter arresteras 14 dagar senare. Min son placerades nu åter i de »dödsdömdas» cell i centralfängelset i Dacca. Några dagar senare förflyttades han till fängelset i Barisal. I juni 1976 kom han tillbaka till fängelset i Dacca, för att infinna sig till rättegång tillsammans med andra JSD-ledare. De anklagades för en påstådd sammansvärjning mot staten och en särskild militärtribunal inrättades för rättegången. Ingen utomstående fick närvara. Av de 36 anklagade frikändes 18. F d överste Taher dömdes till döden genom hängning och två andra JSD-ledare fick livstidsstraff. Min son Rab dömdes till tio års fängelse. Jag undrar om de verkligen gjort något omstörtande och i så fall varför detta hålls hemligt för folket?

Efter rättegången förflyttades min son till fängelset i Jessore och tre månader senare till fängelset i Mymensingh. Jag har fått veta att under denna förflyttning så togs inte ens hans handbojor av då han skulle äta eller gå på toaletten. I fängelset i Barisal fick han tillbringa femton dagar i en cell intill det allmänna avträdet. Hans sjukdomstillstånd förvärrades och han började också lida av yrsel och kräkningar och han gick ned 10 kg i vikt.

I detta tillstånd förflyttades han tillbaka till fängelset i Rajshahi. Där tillkallades emellertid en professor i medicin, som efter en månad konstaterade att min son led av yrsel. Läkaren hade ingen möjlighet att ge honom vård i fängelset utan rekommenderade att han förflyttades till provinssjukhuset i Dacca. Min son överfördes till fängelset i Dacca men fick trots detta inte besöka sjukhuset. Hans hälsa försämrades ytterligare och han förlorade hörseln på sitt högra öra. Till sist, den 18 oktober 1978, togs han in på sjukhuset i Dacca. Under sina tre och ett halvt år i fängelse har min son inte bara förflyttats ständigt utan också hållits isolerad. Det är liktydigt med sammansvärjning för att göra honom vansinnig.

Enligt läkarna finns det inte någon möjlighet att behandla hans öra i Bangladesh. De kan inte heller garantera att han får behålla hörseln på sitt andra öra. Under de senaste två veckorna har han lidit av upprepade yrsel- och kräkningsanfall, som leder till att han förlorar medvetandet i upp till tolv timmar i sträck. Den enda behandling som han får är en injektion, som håller honom sovande i fyrtioåtta timmar i sträck. Jag tvivlar på att min son någonsin kommer att bli bättre.

I dag är Rab inte bara min son utan jag har offrat honom i hela nationens intresse. Om Rab har gjort något för människorna i vårt land är det deras skyldighet att göra vad som krävs för att hålla honom vid liv. Rab är min ende son. Jag är medveten om att sedan befrielsekrigets början har ett otal föräldrar förlorat sina enda söner.

Abdur Rab

Jag kommer därför inte att känna någon smärta eller ånger, om även jag måste offra Rab för nationens bästa.

Jag känner mig sorgsen när personer som fängslats för korruption, mord eller verksamhet riktad mot folket släpps av »humanitära» skäl. Detta får mig att ställa följande frågor: Tillhör inte Rab kategorin människor? Vilka är dessa djävulska lagar som för honom mot döden? Jag vill att omvärlden skall uppmärksamma den nuvarande Bangladeshregeringens »rättvisa». Jag ber inte om någons ynnest. Om Rab kastas i fängelse, utan att vara skyldig, så kommer historien att uppmärksamma hans fall.

Mohammad Ali Azam

Er tillgivna
Mohammad Ali Azam
15 december 1978

JSD är ett socialistiskt massparti. Det grundades 1972 efter en utbrytning ur Awami League, det då styrande partiet med Mujibur Rahman i spetsen. JSD genomförde i mars 1974 en protestmarsch med 100 000 fattiga arbetare och bönder, som protesterade mot Mujib-regeringen. Ett stort antal människor dödades sedan polis och militär öppnat eld mot demonstranterna. Flera ledande JSD-medlemmar fängslades.

Den nuvarande regimen, med Ziaur Rahman i spetsen, kom till makten vid en kupp 1975. JSD:s beväpnade del Biblop Gono Bahini (Folkets revolutionära armé), ledd av överste Taher deltog aktivt i kuppen. Trots detta stöd fängslades flera av partiets medlemmar på nytt efter en kort period i frihet. De anklagades för landsförräderi och dömdes av en militärtribunal till långa fängelsestraff. Överste Taher avrättades i juli 1976.

RECENSIONER

MAT OCH MAKT

Under de senaste åren har det kommit ut en rad böcker som kritiskt granskar världens livsmedelsförsörjning och jordbruksutvecklingen i u-länderna. År 1976 kom Susan Georges bok »How the Other Half Dies - The Real Reasons for World Hunger» (Penguin Books 1976). Året därpå följde bl a Lappe och Collins »Food First» (Mat åt alla, Askild och Kärekull 1978). Bägge böckerna, ganska lika i uppläggning och synsätt, visar på ett lättbegripligt och slagkraftigt sätt, att svälten i världen i hög grad är planerad och att den är förknippad med starka ekonomiska intressen i USA (i första hand) och i-länderna i allmänhet. Inte minst kan böckerna fungera som en guldgruva för snaskiga exempel på de multinationella företagens och västvärldens härjningar i u-länderna.

Raja Ram »världens vanligaste bonde». (Foto Lasse Berg)

I höst har också Lasse och Lisa Bergs bidrag till det här ämnet kommit med boken Mat och Makt, (Gidlunds 1978, 214 sidor). Ur författarnas och förläggarens synvinkel kom den kanske lite sent. För läsaren har detta naturligtvis mindre betydelse. Senkommen eller inte är det här nämligen en mycket bra bok - bra för att den inte bara är en översättning av de tidigare ofta för amerikanska vinklingarna på de här problemen - och bra för att den, trots de stora likheterna med flera av de tidigare böckerna - i stora stycken går djupare och har ett annat underlag. Det finns två saker som alltid imponerar i Lasses och Lisas böcker. Det ena är den konsekvent genomförda ambitionen att skriva lättbegripligt och medryckande utan att djupet förloras (deras böcker känns ofta självklara som t ex studiecirkelmateriel). Det andra är den ständiga kopplingen till konkreta situationer - livsöden - möten - samtal, registrerade av författarna under resor och vistelser världen runt. Inte minst Sydasiens har blivit deras speciella utgångspunkt.

I »Mat och Makt» möter vi bönder i Papua-Guinea, i Japan, Indien och USA. Intervjuer och samtal med tjänstemän, forskare, u-landsekonomer, tekniker kompletterar bilden. Det här är inslag som känns - och också är, mera »äkta» och engagerande än de ofta ganska stereotypa beskrivningar och citat som de andra

böckerna är fulla av. Människorna - situationerna är verkliga och upplevda.

Illustrativt är det jämförande kapitlet om Raja Ram - »världens vanligaste bonde» - en småbrukare från Bihar i Indien med en hektar jord - och Joe Favre från Illinois i USA med 1500 hektar jord. Bägge odlar majs men Joe har inte oväntat ungefär 5 gånger så hög avkastning per ytenhet som Raja Ram. På sin hektar jord kan Raja Ram ta ut tre skördar per år - Joe bara en. Totalt skulle alltså Joe ha ungefär 2.500 gånger så stora resurser som Ram för att försörja sin familj. Mer förvånande är kanske slutsatsen att energiinsatsen per ton spannmål är tre gånger högre i Indien - fastän energin i Indien för det mesta består av arbetskraft från människor och djur, och förnyelsebara former som avfall och spillning. I USA består huvuddelen av energiinsatsen av olja. Detaljgranskningen av de båda gårdarna och odlingsätten blir en naturlig utgångspunkt för en mängd frågeställningar - och försök att besvara dem: vad ligger bakom den enorma skillnaden i produktivitet - vilka naturliga förutsättningar har Ram att förbättra avkastningen - vilka faktorer håller honom tillbaka? Eller omvänt - vem tjänar och förlorar på Joe Favres närmast industriella jordbruk - vilka framtida begränsningar och faror väntar honom eller västvärldens jordbruk som helhet?

Den som tidigare läst Lasses och Lisas bok »Ansikte mot Ansikte» känner igen analysen av klasstrukturen på den indiska landsbygden - och av de relationer och mekanismer som hindrar Raja Ram från att förändra sin situation. Samma analys tycks i stort sett hålla idag, tio år senare. »I Birauli ligger det inte i storböndernas intresse att Raja Ram lyckas öka sina skördar. I själva verket tjänar de pengar på att han är i underläge. Då kan de sälja mat till hutlösa priser när hans skörd slår fel, då kan de köpa hans skörd till underpriser när han omedelbart behöver pengar till utsäde och konstgödsel. (.....) Fastän Ram Raj har egen jord håller byarnas mäktiga honom i ett strupgrepp genom sin makt över creditsystemet, marknadsystemet, politiken och administrationen». (Mat och makt sid 60).

Slutsatsen blir att Indien inte, och lika lite som andra länder i Sydasiens, saknar resurser för att försörja sin befolkning. Ram och miljoner andra småbrukare och jordlösa är bara en del av subkontinentens många outnyttjade resurser. Det är inte för många människor som är roten till underutvecklingen - utan de faktorer som förhindrar Ram och hans kamrater att utveckla sina krafter och områdets resurser.

I andra kapitel behandlas den »Gröna Revolutionen», de mäktiga multinationella företagen inom jordbrukssek-

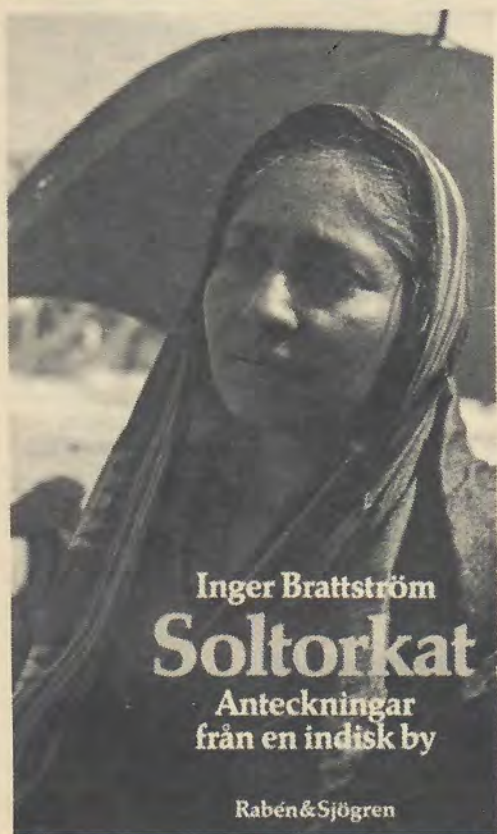
torn och USAs växande monopol på världens livsmedelsmarknad. Lasse och Lisa Berg har en ganska balanserad syn på den produktionstekniska kärnan i den gröna revolutionen strategi: växtförädling, tillförsel av gödningsämnen - förbättring av jordbruksredskap och odlingssätt är alla självklara delar av en framtida livsmedelsförsörjning, liksom sådana förändringar spelar en avgörande roll hittills under mänsklighetens historia. Många av de avvisande kritiker brukar angripa, som förgiftning av jord och vatten, jordförstöring, ökad känslighet för insekter och sjukdomar, lågt näringsinnehåll etc är enligt författarna i första hand knutna till de stora agro-business-företagens vinst-intressen, inte till tekniken som sådan. Men kritiker har inte bara pekat på sådana negativa effekter. Man har också kunnat påvisa att den gröna revolutionen inte höjer livsmedelsproduktionen i de länder där svälten är störst - som i Sydasiens. Och där den verkligen slagit igenom har flertalet sällan fått det bättre. Som en röd tråd genom Mat och Makt löper en rad exempel från Indien, Mexico, och Kina som tydligt visar att det

inte är tekniken som sådan, som ligger bakom de förödande sociala fördelningsmässiga effekterna eller den långsamma spridningen. Nej, det är i första hand fråga om makten över produktionsmedlen, makten över jorden, makten över produktionsresultatet. Först då kan marken, vattnet och människorna användas produktivt, och för deras egna intressen.

Makten och kontrollen över den egna försörjningen förblir grundläggande. För lika uppenbart som det är idag att det inte råder någon egentlig brist på livsmedel i världen som helhet, lika klart är det att inget land eller folk på sikt har ekonomiskt eller politiskt råd med att låta sig försörjas av storexportören USA eller med »hjälp» av de multinationella företagen. Om världen hade ett fungerande fördelningssystem, utan exploatering och biavsikter av alla de slag, skulle kanske några få det bättre i, säg, Mauritien, om vi åt mindre kött i Sverige. Men idag finns ingen sådan koppling och de överföringar av livsmedel vi gör är alltför kopplade till våra egna ekonomiska intressen och

till negativa marknadseffekter i u-länderna för att uppmuntras. Att dra ner på importen av livsmedel från u-länderna låter kanske rimligare, men är inte alls den abrakadabralösning som många vill göra den till. Vad vi kan göra i Sverige, säger Lasse och Lisa efter sitt intressanta och avslutande kapitel om svenskt jordbruk, är att: »Vi kan hejda agribusiness från att ta över vår mat och Tredje Världens mat, från att leda in hela världen i oönskade konsumtions- och produktionsmönster. Det är inte handeln med mat i sig, som är fel, det är agribusiness makt över denna handel som i det långa loppet inte tjänar vare sig producenter eller konsumenter. Vi kan alltså verka för att de privata monopolen sätts åt sidan, att Sverige eller våra livsmedelskedjor sluter direkta långtidsavtal, över huvudet på agribusiness, med leverantörsländerna». - I kampen för en ny världsordning, rättvisare handel, rättvisare maktfördelning mellan länderna kan vi alla delta.

— Daniel Asplund

Inger Brattström
Soltorkat
Anteckningar
från en indisk by

Rabén & Sjögren

trånga gränder, där djur och människor kan finna skugga från den brännande solen. Och alltsammans är torrt och utbränt, det finns några träd men inte ett grönt strå inne i själva byn. Människorna i Bableshwar lever av jordbruk. Några få bönder är rika och äger mycket jord. De flesta har små jordlappar som de knappast klarar sig på och många har ingen jord alls. Totalt bor det nästan tio tusen människor i Bableshwar.

Några av de människor vi får möta i Inger Brattströms bok »Soltorkat, anteckningar från en indisk by» (Rabén & Sjögren 1975). Författaren bodde en tid i byn, hos ett par amerikanska fredskårister. Hon förmedlar sina intryck av människorna och deras liv i vardag och fest, sjukdom, giftemål, skola och marknader. Tonen är lågmäld, nästan poetisk, och författaren gör inte anspråk på att ge några stora förklaringar till den fattigdom och okunnighet hon möter i byn. I stället belyser hon orättvisorna genom en rad människoporträtt, kortfattade men intensivt levande.

Vi möter Nilova, som är en tvåkrukors-kvinna. Hon kan samtidigt bära en fylld vattenkruka på huvudet och en mot höften, och det ger henne anledning att vara stolt. Nilova och

hennes man äger ingen jord, är lågkastiga och mycket fattiga. Mannen är femton år äldre än hon. Nilova har fött sju barn, men bara tre har överlevt spädbarnsåldern. Nu gör mannen av med både hennes och sin egen lön på sockerrörsbrännvin.

Vi möter Iuro Biradars mor, som lever hos sina två söner, sin svärdotter och sonson. De ser ut att vara en traditionell harmonisk indisk storfamilj, men skenet bedrar: Sönerna och svärdottern vägrar att äta den mat som modern lagat och vägrar att sova i hennes närhet. Anledningen? För några år sedan hade modern, änka sedan tjugo år givit sig iväg till en annan by med en tio år yngre man. Så en dag kom hon tillbaka, utan förklaringar eller ursäkter. Men skandalen var så oerhörd, att sönerna bara till hälften kunde acceptera henne under barndomshemmets tak.

Vi möter sextonåriga Kamala, sedan fyra år gift med en fjorton år äldre man i en grannby. Hon minns inte hur han såg ut - bara att hon inte tyckte om honom. Hennes föräldrar har i det längsta försökt uppskjuta hennes flyttning till mannens familj. Men i nästa vecka kommer han och hämtar henne.

Vi möter Ningappas femåriga adoptiv-

Byn Bableshwar ligger på den vidsträckta Deccan-platån, några timmars tågresa från storstaden Poona i västra Indien. Byn är ett gyttor av små hus av sten och lera, ibland halvt raserade av hårda monsunregn. Mellan husen

son som han, bonden med fem döttrar, köpte för trettio rupier från en kvinnlig arbetare i storstaden. Vi möter änkan Kumari, vars enda son fick fortsätta i gymnasiet och sedan försvann till Bombay och aldrig mer hörde av sig. Vi möter brunnsborrarmännen med portföljer, terylenbyxor och läderskor, brahminflickan som arbetar på en lekskola för att kunna köpa sig en äkta man, penningutlånanaren, tiggarna.....

I några avsnitt ger författaren bakgrundsinformation och korta analyser av det hon skildrar. Ibland brister

hon i sakkunskap och vidarebefordrar felaktigheter men oftast lyckas hon blixtbelysa problemen på ett sätt som ger förståelse. Kapitlet »Myter och vanföreställningar» behandlar inte, som man kanske kunde misstänka, bybornas vanföreställningar utan gör istället upp med de myter om Indien, som är så vanliga bland europeer. Religionen är inte viktigare i Bableshwar än på många andra ställen i världen, och korna är inte heliga. »Den indiska människan är inte någon särskild sort, hon är som folk är mest här och nu och överallt, hon styrs av samma behov och drifter, har samma

förhoppningar och drömmar och rädslor – och de tar sig inte heller andra uttryck. Det är de yttre villkoren som är så väsentligt annorlunda att de kan få oss som kommer utifrån att förväxla orsak och verkan».

Kvar står frågan varför de yttre villkoren är så annorlunda. Den besvaras inte i Soltorkat, men boken gör det helt klart att frågan är viktig. Detta, tillsammans med de levande människoskildringarna och den lättlästa, nästan skönlitterära formen gör Soltorkat till en utmärkt introduktionsbok om Indien.

– Karin Fridell

PRENUMERANTER

För en bulletin med en så liten upplaga som vår (ca 1500) är det viktigt att skaffa så många prenumeranter som möjligt. Vi uppmanar därför alla, som inte redan prenumererar, och som tycker att Sydasienbulletinen är bra – att prenumerera. I så fall kostar det 20 kr per år och för det får du fyra nummer. En stödprenumerering kostar 50 kr. Sydasienbulletinen, postgiro 79 54 96 - 9.

ADRESSBANK

Vad sägs om att upprätta en »adress- och kontaktbank» dit resenärer kan tipsa om värdefulla kontakter de fått på sin resa. Förslagsvis skulle Du som varit i Sydasien skicka en lapp med adresser på intressanta och vettiga människor, projekt, institutioner etc som kan vara lämpliga att besöka för en kunskapsstörsande resenär. Om möjligt bifoga en kort presentation av kontakten i fråga. Presuntiva resenärer skulle sen kunna kontakta »banken» och på det sättet göra sin resa till något mer än enbart en exotisk turistresa. Skriv alltså till SAK c/o Thomas Arvidsson, Tomegapskatan 8, 223 50 Lund (tel 046 - 111514)

ÅTERFÖRSÄLJARE

Sydasiensbulletinen har hittills bara sålts på några få platser och för att ändra på det söker vi nu återförsäljare över hela landet. Om du är intresserad av att hjälpa till med försäljningen och därmed kanske trygga bulletinens fortsatta utgivning så kontakta Birgitta Johanson, Kungshamra 45 C, 171 70 Solna, tel 08/ 85 64 72.

STUDIECIRKEL

Sydasienskommitteerna har utarbetat en grundläggande studiecirkel om Sydasien, som nu är under tryckning och som snart kan beställas från oss. Om intresse finns kontakta Eva Asplund, Hornsgatan 83, 117 21 Stockholm, tel 08/ 68 59 42 eller Staffan Lindberg, Erik Dahlbergsgatan 3 A, 222 20 Lund, tel 046/ 11 34 08.

BILDBANK

Varje gång vi ska ge ut ett nytt nummer av Sydasienbulletinen uppstår en kris vad det gäller bilderna. Vi tycker det är synd för det finns nog många som har bra bilder och som gärna skulle hjälpa oss. –Så nu gör vi ett försök på det här sättet. Skriv eller ring till oss och tala om vad du heter, från vilka länder du har bilder och kanske något om vilka motiv du har mest och bäst av. Adressen är Jonas Söderblom, Scheelegatan 4, 112 23 Stockholm (tel 08 - 521760).

REAKTIONER REAKTIONER REAKTIONER

Det är nu tredje året vi ger ut Sydasienbulletinen och vi tycker det vore roligt att få lite kritik, eller beröm. Alla reaktioner är välkomna. Skulle du vilja bidra med en artikel så går också det alldeles utmärkt.

NÄSTA BULLETIN

Redaktion: Sydasienbulletinen c/o Rune Romhed, Nils Bjelkegatan 6, 222 20 Lund, tel 046/ 12 21 23. Manusstopp: 31.3. Planerat utgivningsdatum: 15.5.

Sydasien

